

DÓSA LAJOS
JÁTÉKOSKÖNYV

JÁTÉKOSKÖNYV

JÁTÉKOK, TRÉFÁK, TALÁLÓS MESÉK,
KÖZMONDÁSOK

∴ ÖSSZEGYÜJTÖTTE ∴

PÓSA LAJOS

1916

BUDAPEST 1914, SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

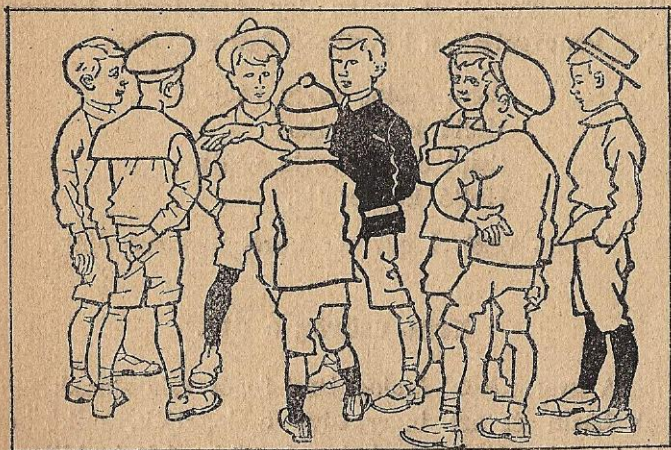
Minden jogot fenntartunk.

Játékok.

Kiolvasó.

Olyan játékoknál, ahol kifutót, farkast vagy bármilyen más szerepet kap a gyerekek egyike, kiolva-

sással választják meg az illetőt. Az egyik, a kiolvasó gyerek úgy mondja el a következő verset, hogy minden szónál rá-rámutat a játszókat egyikére és akire az

utolsó szó jut, azt olvasták ki kifutónak, farkasnak, vagy amiről éppen szó van.

Egyedem, begyedem, tengertánc,
Hajdu sógor mit kívánsz?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy töltött verebet,
Azt is a legszebbiket.

Csipi csóka.

Ketten vagy hárman egymás kezefejét, váltakozó
rendben (jobbkézzel a balkezet s balkézzel a jobbkezet)
csipve megfogják s aztán így összefogott kezeiket
föl- s lemozgatják, a következő dalt énekelve:

Csipi csóka, varju vágja,
Holló kopácsolja.
Csipi csóka, varju vágja,
Holló kopácsolja.

A vers végével egymás kezét megpaskolják.

Erre csörög a dió.

A gyermekek *kiolvasással* fogót választanak ma-
guk közül és azt ingerkedve csalogatják, miközben
előle odébb-odébb futnak és ezt a dalocskát éneklük:

Erre csörög a dió,
Erre meg a mogyoró.
Gyere pajtás, fogj meg engem,

Itt állok az ajtófélen.
Itt állok az ajtófélen.

Ha a fogónak sikerül valakit elkapnia, az áll be fogónak és a játék meg dal újra kezdődik.

Ispiláng.

A gyerekek körbe állnak és forogva éneklük ezt a dalt:

Ispiláng, ispiláng,
Ispilángi rózsa,
Rózsa volnék, piros volnék,
Könnyen kifordulnék.
Kék selyem szoknya,
Piros selyem rojtja,
Dinom-dánom,
Kis pajtásom,
Fordulj angyal módra!

A forogva éneklő gyerekek a „könnyen kifordul-
nék“ sornál hirtelen kifordulnak a körből, majd a
„fordulj angyal módra“ sornál visszafordulnak a körbe.

Aranykapu játék.

Két kis lány egymásnak nyújtja a kezét és föl-
tartja a magasba. A többi játszók tőlük tíz-tizenkét lé-
pésnyi távolságban félkört formálnak. Most a két kis
lány s a többi játszók fölváltva éneklük:

A két kis lány: Jőjj által, jőjj által,
Te szép aranybuza!

A többiek: Által mennék, által,
Hogyha megnyilana!

A két kis lány: Nyitva van, nyitva van,
Csak jőjj által rajta,
Csak jőjj által rajta!

A többiek: Nyisd ki aranykapudat,
Hadd kerüljem váradat!

Mindnyájan: Bujj, bujj zöld ág,
Zöld levelecske,
Nyitva van az aranykapu,
Csak bujj által rajta,
Csak bujj által rajta!

A félkörben álló gyerekek most összefogott kézzel átbujnak a két leányka föltartott keze alatt és a játék újra kezdődik.

Levegő, víz, föld, tűz.

Egy gyermek eldug valamit, a többi keresi. Ha messze keresik, az eldugó „föld“-et kiált. Ha közel járnak ahhoz, amit eldugott, „levegő“-t; ha még közelebb mennek „víz“-et, s ha mellette vannak „tűz“-et kiált. Ekkor mindnyájan hozzálátnak keresni. Aki megtalálja, azután az dug el valamit.

Egeres.

Húznak a gyermekek a földön egy háromszöget. A háromszög mindegyik szögére egy-egy gyermek le-guggol; a guggolás közben mindegyik összehúzza a lábát s a térdén alól két kezével átfogja. Ezek a csup-rok. A többi gyermekek az egerek. Az egerek láncba fogódkodnak s különféle kanyargós utakon kerül-getik a csuprokat. A kerülgetés alatt a csuporkák ezt mondogatják:

Csuporka, el ne dőlj!
Ha eldőlsz, összetörsz.

A csuporkákat kerülgető egerek pedig ezt:

Ess, ess, ess,
Egeres,
El ne ess!
Ki el es,
Hát a lesz
Egeres.

Ha a kerülgetés közben valamelyik elszakasztja a láncot (elszalasztja játszótársa kezét), az „egeres“ lesz, ha pedig valamelyik guggoló eldől, ez „törött csupor“ lesz.

Kecskés játék.

A gyerekek összefogódnak karikára. Egy bent van a karikában, egy meg kívül áll. A kívül álló a gazda, kezében vessző van, a benn álló a kecske.

Gazda: Kecske, kecske, mit csinálsz?

Kecske: Szőlőt enném, ha vóna.

Gazda: Kapáltad-e?

Kecske: Kapáltam bizony, most is kapálom.
(Megrugja sarkával a földet.)

Gazda: Hátha bemegyek?

Kecske: Akkor én kimegyek.

Azután kergetik egymást a karikába be s onnan kiszaladva. Ha a gazda a kecskét megfogja, akkor a kecske lesz a gazda s egy másik gyerek a kecske, a régi gazda pedig a többiek közé áll.

Kint a bárány, bent a farkas.

Választanak egy bárányt meg egy farkast. A többi játsszók, — mennél többen, annál szebb, — összefogódzva, nagy kört alkotnak. A bárány a körben, a farkas a körön kívül van. A farkas minden módon be

akar törni a körbe, hogy a bárányt elfoghassa. A kört alkotó játéssók arra igyekeznek, hogy a farkast be ne bocsássák. Ha a farkas betört a körbe, a bárányt kieresztik, de akkor meg a farkast nem akarják kibocsátani. Ha a farkas áttöri a kört, a bárányt azonnal a körbe bocsátják. Ha a farkas mégis elfogja a bárányt, a játéknak vége.

Más helyt még bírót is választanak; ennek aztán az a kötelessége, hogy megmondja, mikor szabad a farkast bebocsátani vagy kieresztetni, illetőleg báránynak, farkasnak útát engedni. Ezt a szabad útengedést „kosárnyitásnak“ hívják.

Libásdi.

Kell egy vagy két farkas, sok liba, gazdasszony és egy szolgáló. A farkas egy félreeső helyen meghúzza magát, a gazdasszony és szolgáló sorba állítják a libákat, azután a gazdasszonynál levő pálca két végét megfogják s a gazdasszony a sor egyik oldalán, a szolgáló pedig a másik oldalán menve, mindenik liba fejéhez hozzá értetik a palcát, olvasván: egyszáz, kétszáz stb. Miután így megolvasták a libákat, a gazdasszony haza megy főzni, de meghagyja a szolgálnak, hogy jól vigyázzon a libákra, hogy a farkas el ne vigye. A szolgáló őrzi a libákat, melyek egy csoportban állanak; kis idő múltán kiáltja a gazdasszony:

— Gyere haza, szolgáló!

— Nem mehetek, nem mehetek,

Kertem alatt füles farkas leskelődik.

- Gyere haza mosdani!
- Mibe mosdjam?
- Arany vedrecskébe!
- Mibe törülközzem?
- Arany keszkenőbe!

Erre a szolgáló a libákat kergeti haza a gazdasszonyhoz, mondván:

— Hiss haza, hiss, liba, hiss, hiss!

A libák futnak haza felé, de előtör a farkas, egy-néhányat elfog, viszi búvó helyére s ismét lesbe áll. Otthon a libák sorba állnak, a szolgáló és gazdasszony a már előbb leírt módon olvassák őket; a hiányzókért a gazdasszony a nála levő pálcikával a szolgálót megveri. A szolgáló sírva hajtja ki ismét a libákat a mezőre s kezdődik újra az előbbi jelenet. Midőn a farkas a libákat már mind elhordta, a gazdasszony és a szolgáló elindúlnak a libákat keresni. A gazdasszony pálcáját két tenyere közt megsodorítja, a földre ejti, közben ezt mondván:

— Pire-pire, lányom,
Kapd fel az orsómat!

A szolgáló felkapja az elejtett orsót, od'adja az asszonymnak; ez megint sodorítja, leejti s mondja a mondokát. Így járkálnak kis ideig ide s tova, míg rábukannak a farkasra és a libákra. A farkas elől áll, háta megett csomóban a libák.

A gazdasszony így köszön a farkasnak:

- Kakas Istók, jó napot!
- Fogadj Isten!
- Nem látott erre 300 libát?
- Most vitte őket két szúnyog egy vasrúdon.

Erre a gazdasszony, és a szolgáló ismét elindulnak a libák keresésére az orsó-elvetés segítségével. Még kétszer fölkeresik a farkast az elébbi módon, de harmadszorra a libák gágogni és tapsolni kezdenek. Erre a gazdasszony azt kérdi a farkastól:

- Mi zörög a padláson?
- Törik a diót, meg a mogyorót!
- Add ide a padlás-kulcsot!

A gazdasszony a farkashoz közeledik, de az elszalad s ha elfogják, megcsipkedik.

Gyűrűsdi.

A játszóknak sorban leülnek, s kezüket olyformán teszik össze, mintha imádkoznának. Egy játszót elküldenek „húynyi“. Ennek a neve: cica. Egy másik az osztó. Ez egy gyűrűt, vagy más valami kis tárgyat fog a kezébe, s a játszókhöz menve, úgy mutatja, mintha azok kezébe dugná; míg végre valamelyiknek csakugyan a keze közt hagyja.

Ekkor jöhet a húnyó, amiről így értesítik:

— Cic, cic! Cici, cic!

Ez aztán elkezd a verset, vigyázva, hogy az utolsó

szótag annak jusson, akinél a gyűrűt gondolja. A vers így hangzik:

Csöng-csöng, gyűrű,
Arany gyűrű,
Nálad, nálad,
Arany gyűrű,
Kérdi, kérdi
Kis fiától,
Ellenbéli
Szomszédjától.
Salátáné, Bodzáné,
Vesd ki Csutoráné!

Néha pedig a gyűrűkereső a következő verset mondja:

Tenyerednek
Kis ajtaja,
Aki tudja,
Ne tagadja,
Lám én tudom,
Nem tagadom,
Ettől kérem,
Ettől várom:
Ez adja ki!

A vers végszavánál valakinek kezére mutat. Ha ennél van a gyűrű, ez megy ki cicának, ha nem, ismét a régít kergetik vissza cicának. Ekkor a cica egy esztendő. A gyűrűt újra kiosztják, a cica újra mondja a verset, s ha most sem találja meg, utána kiabálják:

— Kétesztendő a cica!

Ha a cica a három esztendőt is megéri, kergetik, megcsipdesik s más lesz helyette a cica.

Hol a szita?

A leányok sorba egymás háta mögé állanak. Az elől álló leánnyal szemben áll egy, a „szitát kereső“ leány s megszólítja az elől állót, kérdezvén:

— Hol a szita asszonyom?

— Hátul a szegen.

Ekkor a szitát kereső hirtelen a leánysor hátuljára szalad, hogy a szitát — az utolsó leányt — megfogja; de ez a másik oldalon előre megy, s az első leány elébe áll. A szitát kereső most újra a sor elejére fut s kérdi ismét az elől álló leányt (azt, ki az imént utolsó volt):

— Hol a szita asszonyom?

— Hátul a szegen.

Ekkor a hátulsó ismét előre szalad, a szitát kereső utána, s ha sikerül elfognia, akkor az elfogott lesz a szitakereső, míg a másik beáll a sor elejére.

*

Játszák ezt még úgy is, hogy karikába állanak, egy körülszaladgálja a kört, a másik kergeti, s ha a befont kendővel reá tud ütni, kérdezi:

— Mi puffant?

— Sűrű szita.

— Ki verte le?

— Kis macska.

— Én nem szólok semmit se!

Ekkor valakit kihúz a körből s az lesz a kergető; aki kergető volt, az szalad körül: aki pedig körülszaladta a kört, körbe fogódzik.

Hogy a kakas?

Több gyermek egymástól 2—2 méternyire a földre ül. Mindegyiknek a háta mögé áll egy más gyermek, ezek a gazdák. Egy gyermek meg a vevő, ez a körön kívül járkal, míg végre valamelyik gazda mögött megáll és kérdi:

— Hogy a kakas?

— Három garas.

- Hát a tyúk?
— Az is úgy.
— Add alább!
— Nem adom,
Inkább körüszaladom.

Ekkor a vevő s a kérdezett kezdenek a körben állók és ülők körül futni: a vevő jobbra, a kérdezett balra. Aki hamarább ér a kiindulás helyére, azaz a gazdátlan maradt tyúkhoz, azé lesz a tyúk, a másik pedig vevő lesz. Mikor minden gazda volt már vevő, akkor a tyúkok, vagyis azok, akik addig a földön ültek, lesznek a vevők.

Elvesztettem zsebkendőmet...

10—20 leány körbe áll, egy a középre megy. Erre elkezdenek forogni, a középen álló elejti a zsebkendőjét. A kör azonnal megáll s aki előtt a zsebkendő a földre esett, oda szalad s fölveszi. Erre mind tapsolva éneklik a következőket:

Elvesztettem zsebkendőmet,
Megver anyám érte;
Egy kis leány megtalálta,
Csókot kíván érte.

Erdő mellett nem jó lakni,
Mert sok fát kell hasogatni,
Tizenhárom ölet, meg egy felet.
Csókoljon meg engem, aki szeret.

Beültettem kis kertemet...

Tizenhárman játszák. Hat a virág, hat a gazda, egy a vevő. A virágok körbe állanak. Mindegyik virág háta mögé aztán oda áll egy-egy gazda s árulja a virágot. A vevő bent áll a körben. A gazdák s az eladó virágok éneklük:

Beültettem kis kertemet tavasszal
Gyöngyvirággal, rozmaringgal, rózsával.
Ki is keltek egyenkint,
El szeretném adni mind,
De most mindjárt.

Erre a vevő oda fordul ahhoz a gazdához, akinek a virágját meg akarja venni, s dalolja:

Megveszem a virágodat, hogy adod?
Ha az árát nagyon sokra nem tartod.

Most a gazda válaszol:

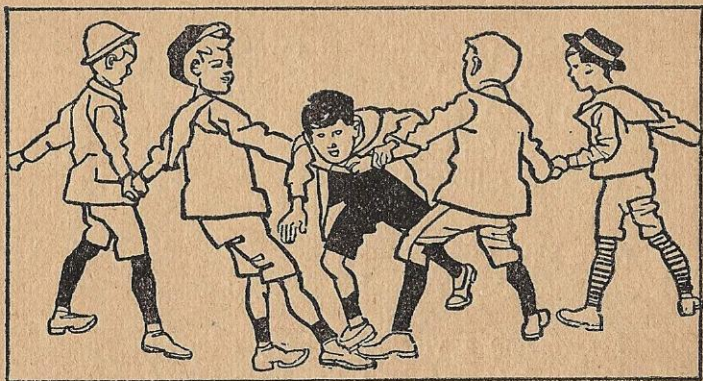
Hamarfutás az ára,   vagy: Sebesfutás az ára,
Aki előbb találja,   Utcu, fogjunk hozzája,
Azé legyen.   De most mindjárt!

A vevő azután kérdezi:

Hány futás a virágod? S a hányat mond a gazda, ellenkező irányban annyiszor körülfutják a kört; aki előbb a virághoz ér, azé lesz a virág.

Láncjáték.

A gyermekek egy csoportba gyűlnek. A két legügyesebb fiú kiáll. Az egyik szól: „Adj egyet!“ A másik mond: „Végy egyet!“ Erre lassankint mindegyik sereget válogat magának. Most mindegyik sereg lánczá alakul, a vezérek pedig a lánc végére állanak. Ekkor az

egyik vezér kérdi: „Kit küldjek?“ A másik megnevez egyet az ellenfél táborából. A megnevezett erre megindul s nekik szaladva, az összefogódzkodott ellenséges gyermekek kezét megpróbálja szétszakítani. Ha szét tudja valahol szakítani a láncot, akkor akiket elszakított, azokat viszi haza. Ha lassankint az egész sereget elhordta, akkor az ellenséges vezér megy szakítani. Előbb kétszer a vezérnél próbál, azután akárhová mehet. Ha a vezér szakítani nem tud, az egész sereg közrekapja, megcsiklandozzák, sőt sokszor meg is csipkedik.

Hídasmaster.

15—20 kis leányka félkörbe áll egymás kezét fogva. Jókora távolságban tőlük két leány szemközt foglal állást, szintén kezét fogva. Most a félkörben állók énekelve kérdezik:

A.: Itthon vagy-e, hídasmaster?

A két leány felel:

B.: Itthon vagyok, csak most jöttem.

A.: Eressz által a hídadon!

B.: Nem eresztlek, mert leszakad.

A.: Ha leszakad, megcsináljuk.

B.: Mivel tudnád megcsinálni?

A.: Arany gyönggyel, gyöngyharmattal.

B.: Hol vennéd az arany-gyöngyöt?

A.: Isten adná szent kezéből.

Most a félkörben állók futva közelednek összefogódzva egyenes sorban a két leányka felé, akik hátrálva mondogatják:

Bújj, bújj, bokrostúl,
Kukoricaszárastúl.

Mikor aztán a futók elérik a hátrálókat, ezek mint egy híd alatt áteresztik a sort, kivéve a két utolsót; most ezek csinálják a hídat és a játék ismétlődik.

Hidaeska.

(Fiújáték.)

Két gyermek egymással szemközt letérdel, s ez a híd. Ezután jön egy csikós, aki lovakat vezet. A csikós így szólítja meg a hidat:

Csikós: Gyihi, gyihi gya?!

Híd: Szent-Erzsébet hídja.

Csikós: Általmegyünk rajta.

Híd: Nem bánom én,

Ezt a néhány

Szilaj csikót

Áteresztem

Rajta!

Ekkor jó sebesen át kell a csikósnak surranni a hídon, mert máskülönben megfogják a csikókat, de akármilyen sebesen mennek, mégis elfognak belőlük egyet. Ez így megy, míg utoljára minden csikót elfognak.

Kakas és réce.

A kakas egyik társával külön áll; a réce a többi élén szembe áll a kakassal, s a következő párbeszédet folytatják:

Kakas: Kakas mondja: jó napot!

Réce: Réce-ruca fogadja!

Kakas: Tíz tíz, ki népei vagytok?

Réce: Lengyel László jó királyé.

Kakas: Az is nekünk ellenségünk!

Réce: Miről való ellenségtek?

Kakas: Minapában itt jártatok,
Hídunk lábát letörtétek,
Meg sem ácsoltátok!

Réce: Ácsok vagyunk, ácsmesterek,
Fenyőfából kifaragjuk,
Ingyen aranyozzuk!

Kakas: Az aranyat hol vettétek?

Réce: Fel-felmentünk Kisboldogra,
Kisboldogról Nagyboldogra,
Kis kupával mérték,
Nagy kupával adták,
Mi a kapuváltság?

Kakas: Egy kórószál (fiúra),
vagy: egy virágszál (leányra).

Erre a kakas társával kezét fog, kezöket feltartják, a récék a nyitott kapun keresztül vonulnak. Mikor az utolsó réce akar keresztül menni, a két kakas leereszti kezét, a kapu bezáródik, s az utolsó réce visszamarad kapuváltságnak. Ez mindaddig ismétlődik, míg a récékből csak egy marad. Ekkor a játékot újra kezdik.

Bigejáték.

1. *Lyukra.*

A bigejátékhoz kell egy arasznyi hosszú fa, mely mindkét végén hosszúra meg van hegyezve. Ez a bige.

Kell egy bigebot két-három láb hosszú, olyan vastag, mint a bige.

Valamely téres helyen a földbe kis lyukat ásnak. Most következik a választás. Az egyik vezér a bigebotot a másik vezérnek a kezébe dobja; aztán addig markolgatják fölváltva a botot, míg valamelyiknek úgy jut a bot vége, hogy a másiknak feljebb fogni már lehetetlen. Ekkor a botot megfordítják, s a markolás újra folyik. Mikor harmadszor is végig markolgatták a botot, a kinek a vége jutott, az a győztes, ha ugyan az ellenpárti vezér kis ujjával ki nem tudja ütni a botot a kezéből, mert evvel megpróbálkozhat. A győztes vezér lesz először bent, s ő is választ először a játékosok közül, evvel elkezdve a pártalakítást.

A bentlevők közül egy — bármelyik — veszi a bigét, keresztbe teszi a lyukon, aztán a bigebotot a lyukba dugja, s a bigét amilyen messzire csak tudja, kidobja.

Ha a kintlevők közül valamelyik a kidobott bigét a levegőben repültekor megkapja, az, aki a bigét dobta, le van téve, azaz ebben a játékban már nem játszik.

Ha senki a kirepülő bigét meg nem kapta, a kidobó a bigebotot, mint előbb a bigét, keresztbe teszi a lyukon, a kint levők közül pedig valamelyik igyekszik a bigével a bigebotot megütni. Ha megütötte, akkor a kidobó le van téve, vagyis nem játszik többé; ha meg nem sujtotta, a kidobó elkezdi címerezni.

A címerezés kétféleképpen történik. Mikor úgy áll a bige, hogy könnyen fölugrik, ha a bigebottal a megfaragott végére ráüt, akkor csak hagyja, s ily módon

joga lesz hozzá, hogy háromszor címerezzék. Ha pedig a bige nem jól áll, akkor tetszése szerint kiteszi, de a lyuknál előbbre tenni nem szabad, s ilyenkor csak kétszer címerezik.

Ráüt a bigére egyszer, ezt címernek nevezik; amint a bige fölugrott, a bigebottal igyekeznek minél többször megütni, mindig a levegőben. Ha egyszer üti meg az

sima, ha kétszer az dupla, ha háromszor az tripla; a négyre már nem hallottam más kifejezést, mint négyszer. Ez ugyan már nagy ügyességet kíván, t. i. négyszer megütni a bigét, bár van olyan ügyes gyermek, aki ötször, sőt hatszor is megüti.

Ha valaki akkor üti meg a bigét, amikor az a földre esik, az nem számít, ez csak kotrás.

A számolás így foly le. A kidobó oda megy, ahová

bigéjét címerezés közben ütötte. Ha félre is ütötte, mindig egyenes irányban, tehát a legrövidebb úton, méri le a távolságot lépésekben.

Ha dupla volt a címerezés, akkor huszával olvas, vagyis minden lépés húsznak számít.

Ha tripla volt, akkor ötvenével olvas.

Ha négyes volt, akkor százával olvas.

Ha ötös volt, akkor ötszázával olvas.

Ha hatos volt, ami igen ritka, akkor ezrével olvas.

Ha valaki a bigét egyszer sem üti meg a bigebot-tal, akkor le van. Aki egyszer le van, az többé abban a játékban semmi szín alatt benn nem lehet.

Ha az első le van, következik a második, s ez amit „csinál“, egyszerűen hozzászámítja az előbbiéhez, nem pedig külön. Bárki amit csinál, az közös a párttal.

Ha a pártban mindenki le van, kimennek szolgálatot végezni és most a másik párt végzi el azt, amit előbb ők végeztek.

2. Körre.

Egy kört csinálnak a porban. A kör lehet kisebb-nagyobb. A bent levő párt közül egy a bigét a körben fölállítja, s kiüti. Ha felé ütött és nem találta a bigét, s a bige a körből kigurult, le van; ha pedig ki nem gurult, vagy ki nem ugrott a bige a körből, akkor nincs le. Akkor is le van, ha a kiütött bigét megkapják, vagy a körbe behajítják. Az ütőnek, ha a bigét kiütötte, botját a kör közepére kell tenni.

Lyukat ásni nem szükséges.

A többi úgy foly le, mint a „Lyukra“ bige-játéknál.

Dólé.

A dólét tavasszal játszák; evvel a játékkal kezdődik meg a szabadban a játszás. A dólé egy arasznyi hosszúságú, hengeralakú, mindkét végén kúpalakban megfaragott fa. A két-három láb hosszúságú, kissé lapos ütővel legelőször is egy lépés átmérőjü kört írnak le, várat húznak a földre.

Rendesen kettesben játszanak, ritkán hármásban. Előre megegyeznek, hogy mennyibe játszanak: „Játsszunk ötszázba, ezerbe, kétezerbe!”

Hogy ki kezdje meg a játékot, azon könnyen megegyeznek. Rendesen a jobb játékos veszi föl az ütőt, s megy be a várba ütni; a másik játékos pedig a váron kívül áll, s igyekszik az elütött dólét megkapni, vagy ahová az leesett, onnét a várba behajtani. Ha ez nem sikerült, következik a bicc (biccentés). Ahova a dólé leesett, onnan történik a bicc. Ugyanis a bentlevő az ütővel a dólé végére üt, hogy az fölugorjon s ugrás közben minél messzebbre elüthesse. Akár érte az ütő a dólét ugrásközben akár nem, a dólét arról a helyről, ahova leesett, hajíthatja be a kintlevő. Ha ismét nem sikerült a behajtás, akkor a bentlevő tőt. („Tőtök“ mondja nagyhangon.) Ekkor a dólét háromszor egymásután biccenti s üti minél távolabbra.

Nagyon vigyáznak arra, hogy a dólét ugrásközben érje az ütő, ne a földről üsse el (kotorja); mert az kotra volt, s a kintlevő behajíthatja a dólét.

A biccnél, ha a dólé ugrásközben a várba esett, az megy be ütni, aki hamarább mondja, hogy „csürvár.“ A tótnél egyszer okvetellen hozzá kell érni az

ütőnek a dóléhoz ugrása közben, különben megint behajíthatja a dólét a kintlevő. Rendesen minden biccet mindketten számítják nagy hangon: „Egyszer nem volt, kétszer se volt, háromszor se volt“, már ahogy elbírta a dólét ütni, avagy nem.

Ahová a dólé a harmadszori bicc után leesett, onnan számítják, hogy hány lépés van a váríg. Minden lépést tízbe számítanak, az összeget pedig oda írják a vár mellé a porba, s a játékot a bentlevő tovább folytatja a fent leírt módon addig, míg az előre megállapított összeget valamelyik le nem játsza. Ha a kintlevőnek sikerült a behajítás, „le van“ kiáltással siet be a várba ütni, a másik helyére.

A behajításnál, ha a dólé a vár szélére esett, akkor félkéz lesz, vagyis a bentlevő mind a dólét, mind az ütőt egy kézbe fogva, a dólét magának föladja és elüti. Utána az egyszeres bicc következik, s azután a háromszoros bicc. Aki lejátszotta az összeget, az még egyszer elüti a dólét s az ellenfélnek sántikálva kell onnan bevinni a várba. Valahányszor a fölemelt lábát a földre teszi, annyiszor üt a nyertes a korbáccsá font kendővel a hátára.

A kezdő játékosok a dólét rúgásba is játszák, rendesen három rúgásba. A kiütött dólét a kintlevő a lábfejére teszi s rúgja be a vár felé; számítják egyúttal, hogy „egy a rúgás, kettő a rúgás, három a rúgás“ s ezután hajítja be kézzel a dólét. Néha kiütéssel is játszák, amidőn a befelé hajított dólét hajítás közben a bentlevő kiütheti vissza, ami az ügyes fiúknál tíztizenötösör előfordúl.

Utazósi.

A földre egy hegyes bottal nyolc foku létrát rajzolunk. A létrafokok közt egy-egy város fekszik. Már most utazunk.

Budapest	Czegléd	Kecskemét	Szeged	Arad	Debrecen	Nagyvárad	Kolozsvár
----------	---------	-----------	--------	------	----------	-----------	-----------

Legelőször is menjünk Kolozsvárra. De hogy? Úgy, hogy egy lapos cserépdarabot a Kolozsvárt mutató két létrafok közé dobunk és onnan aztán megyünk Nagyváradra. A lapos cserépdarabot féllábon a lábfejjel akként lökjük ki, hogy a vonalra ne jusson és kívülről a lábfejjel belökjük a Nagyváradot mutató két létrafok közé. Így folytatjuk mindaddig, míg az utolsó, a nyolcadik városba is el nem jutunk. Jó nehéz játék, mert nagyon ki kell számítani a lábfejjel való lökést, hogy a lapos cserépdarab ne érje a vonalat.

Gombozás.

Egy fiú a falhoz üti a gombját, a másik utána, s ha egy arasznyi távolságra esik egyik gomb a másikhoz, az illető nyert.

Fittyezés.

Ketten játszák gombbal vagy dióval. Csinálnak egy kis gödröt s ettől némi távolságra felállanak mindketten. Előbb A. dobja oda a gombját a gödörhöz, azután B. Amelyiké közelebb esett a gödörhöz, az kezdi a hüvelyk- és mutatóujja segítségével befittyezni

előbb az egyiket, azután a másikat. Amelyiket egy fittyre be bírja lökni, az az övé. Ha valamelyiknél nem sikerül, játszótársa folytatja. Ha valamelyik gomb dobás közben esett a gödörbe, akkor azé, aki beledobta, s ez kezdi a fittyezést, ha pedig dobás közben mindkettő beleesett a gödörbe, újra dobnak.

Ticcsezés.

Két gombot letesznek a földre, t. i. az egyiket az egyik fiú, a másikat a másik. Az egyik a maga gombját löki a másik gombja felé, úgy irányozván, hogy azok összeütközzenek. Ha azok összeütköznek, akkor a gomb azé, aki lökött: ha nem, akkor a másik lök, de abban az állásban kell hagyni a gombokat, mint azok a lökés után voltak. Ha akkor sem ticcselnek, azaz nem találkoznak a gombok, akkor ismét az első lök és így megy az tovább, míg vagy az egyik, vagy a másik ticcseli a gombot, s azé lesz a másik gombja.

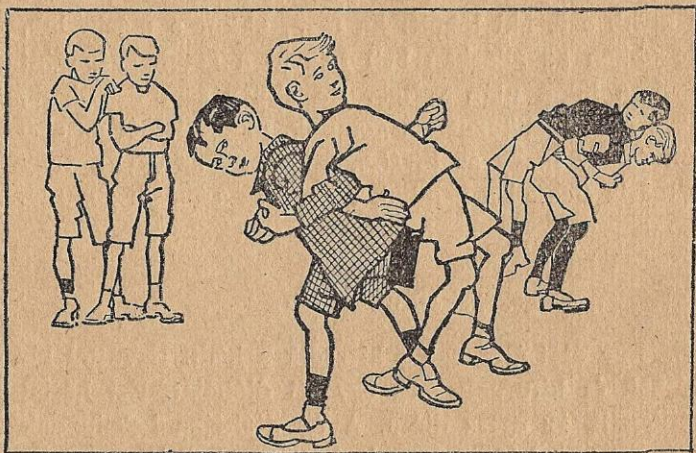
Brúgattyú.

Egy diót átfurnak s kiszedik a bélit. Egyúttal kivájnak és kifurnak még egy fél dióhéjat. Ezt háttal ráillesztik az egész dióra. A fél dióhéjba beledugnak egy gombos fejű, arasznyi simított pálcikát, s azt az egész dió lyukain is átdugják. A végire egy almát, vagy krumplit szúrnak. A pálcának a nyakára, mely az egész dióhéjban van, egy félrőfnyi erős madzagot

kötnek s a madzag végét a dióhéj oldalára fűrt másik lyukon kihúzzák. Most a balkézbe fogja a gyermek a dióhéjat, jobbjával pedig huzgálja a madzagot s a dióhéj brugó hangot ad.

Motolálás.

Két fiú háttal áll egymásnak s karjaikat egymáséba öltik, azután az egyik lehajol s ezáltal fölemeli a másikat, erre megint talpra állanak s most a másik hajol le s ő emeli föl az első játékost.

Labda-játékok.

Egy előre...

A játsszók csak ketten vannak. Az egyik kezébe veszi a labdát s elkezdí a következı mondókát:

Egy előre,
Két kettıre,
Három hatra,
Hat kilencre,
Biborosra,
Bársonyosra,
Egy kifutó,
Két kifutó.
Szaladj gyerek,
Mert megdoblak!
Ha nem szaladsz,
Meggoppantlak.

Minden egyes sorra egyszer földobja a lapdát. Az utolsó sornál a másik gyerek elkezd futni, a játsszó meg igyekszik megdobni. Ha eltalálta, ismét ő játsszik, ha pedig nem, akkor a társa.

Ha többen vannak a lapdázó gyermekek, kettıs körbe állnak. A belsı kört álló gyermekek a lapdát egymásnak hajtva mondják:

Egy előre,
Két kettıre,
Három hatra,
Hat kilencre,
Töltsd ki tízre,
Tizenegyre,

Mátyás király
Dobhintóra,
Dobd meg jobban,
Fél oldalra!
Supp!

Erre a külső kört állók szétfutnak, s ha a belső kört állók egyet sem tudnak közülük megdobni, ők állnak a helyükre.

Várba-forgó.

A gyermekek várba (körbe) állanak s a lapdát dobálják egymásnak. Aki meg nem kapja, az középre áll. A középben állót a többi közül akármelyik meghajíthatja. Aki nem talál, az bemegy a középre, a volt középső meg ilyenkor a körbe áll.

Ha a lapda a várba esett, vagy a középső elkaphatta, neki is szabad meghajítani akármelyiket a körben állók közül. Akit megtalál, azzal helyet cserél.

Bennforgó.

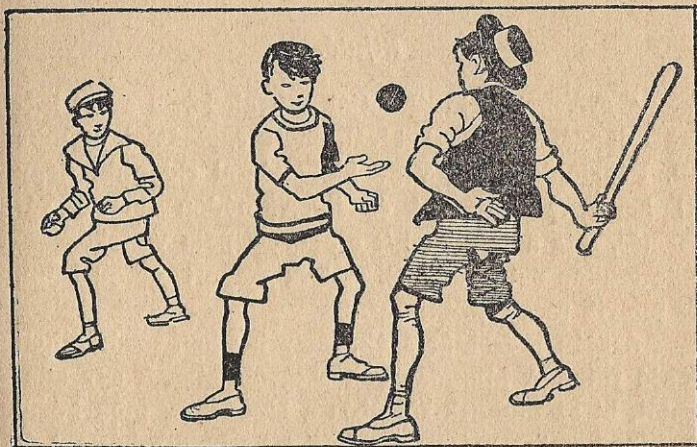
Épp olyan játék ez is, mint a *várba-forgó*. Itt is körbeállanak a gyermekek. A lapdát dobálják egymásnak, ki elejti, a középre megy. Ha aztán a lapda a várba esik, vagy a középső akármilyen módon elkaphatja, neki is szabad a többit meghajítani. Csakhogy aztán akit megtalál, azzal nem cserél helyet, hanem az bemegy hozzá a középre. Így foly a játék mindaddig, míg egy híján mindegyik gyerek a körbe nem kerül. Ez az

utolsó gyerek aztán dobálja a többieket, míg azok is el nem kapják a lapdát s őt meg nem hajítják. Ekkor az utolsó gyerek megy be a középbe s a játékot újra kezdik.

Kapós vagy kifutó.

A két legügyesebb játékos lesz a gazda.

Az egyik gazda pénzt dob föl s kérdi: Fej vagy írás? A másik mondja: Fej. Ha eltalálta, ő választ elő-

ször társat s a másik csak ő utána. Ha nem találta el, akkor a másik választ először s ő azután.

A válogatás végével újra kérdi az egyik gazda: Fej vagy írás? A másik mondja: írás. Ha eltalálta, ő meg a pártja föntmaradnak ütni. A másik pártból is föntmarad egy adogatni.

Azután kitűzik a célt, ameddig az ütőnek az ütés után futni kell.

A föntlevők közül mindegyik üt hármat. Azután, ha jó messze kiütötte a lapdát, kiszalad a célhoz s onnan vissza. Ha a lapda közel esett, akkor megvárja, míg a másik üt s annak az ütése alatt szalad. Ha a lentlevők a kiütött labdát háromszor megkapták vagy a célbafutókat háromszor megütötték, akkor ők feljönnek s a fentlevők lemennek.

Kifutó.

A gyermekek kiválasztják maguk közül a két legjobb lapdázót. A két kiválasztott egymással szembe áll. Pénzföldobással, vagy kiolvasással eldöntik, hogy ki kezdi a választást és ilyen módon tart a választás, míg a játsszók két csoportra nem váltak.

Ezután azt döntenek el, melyik csoport marad benn, és melyik megy ki.

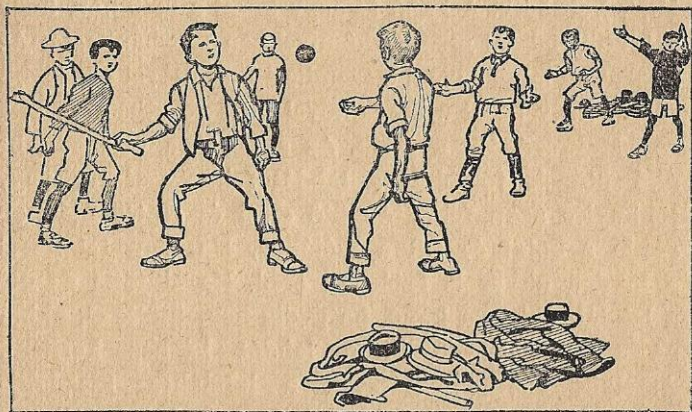
Azután meghatározzák, hogy honnan meddig kell majd futni. A kinnmaradók megválasztanak egy adogatót, ki az ütőknek földobja a lapdát. Az ütők közül az első egyet, a második kettőt, a harmadik hármat üt és így tovább.

Aki nem tudja a lapdát kiütni olyan messze, hogy az alatt az idő alatt kifuthasson: az félreáll, s a legelső alkalmat használja föl a kifutásra. Ha valakit futás közben megdobnak, vagy a labdát a kinnlevők megkapják: akkor a kinnlevők jönnek be ütni, emezek pedig kimennek.

Megesik az is, hogy a végcélától a futók nem tudnak visszafutni, a bentlevők pedig a földogatosított lapdát nem tudták elütni, ki vagy befutni pedig nem mernek, mert a lapda kézben van, ekkor ezt *bennsülésnek* nevezik. De van még egy mód a kedvező kifejlésre, ez a *sürgetés*. Az ütők csoportjából egy kiáll a középső helyre, és ott elkezd sürgögni, forogni, most már ha ezt, az, akinek a lapda a kezében van, eltalálja, az ütők buktak, ha nem találja, az ütők beszaladnak s ismét rendben van a játék.

A kis méta.

A játék a következőképpen történik: a játsszók közül kettő egymásnak szembe áll, egy lépés távolságra, egyik a másiknak dobja a labdaütő botot és fölváltva elkapják. A harmadik dobás után az elkapás helyén megállnak s innen kezdődik a mérés fogással. A játsszók mindenike sorban egymás keze fölött át-

markolja a botot. Ha már valamennyi átmarkolta: a legalsó felülre teszi a kezét mindaddig, míg a bot legfelső végére nem jutnak. Akinek a keze legfelülre jut, az lesz az adogató, akié legalul maradt, az lesz a kapó, a többi mind ütő.

Megjelölik a helyet, ahol ütnek. Kimérik a métát, t. i. azt a helyet, ahová azoknak, kik már ütöttek, ki kell futni és honnan az ütőhelyre vissza kell futni. Ez 50—60 lépés távolság. Megállapodnak, hogy hány a kapás, ami a kis métánál rendszeren egy szokott lenni, vagyis ha a kapó csak egyszer is elkapta a labdát, új játék kezdődik. A kapó kimegy közel a métához, hogy a kiütött labdát mennél könnyebben megkaphassa. Az adogató a labdát veszi s szembe áll az ütővel oly távolságra, hogy az őt a labdaütővel meg ne üthesse.

Megkezdődik a játék. Az adogató a vele szembe álló ütőnek földobja a labdát fejmagasságra, vagy többnyire azon felül. Az ütő elüti és elütés után eldobja a botot és fut a métához. Ha nem találta el a labdát, akkor is futásnak ered. Ha elütötte az ütő a labdát, akkor a kapó, ha pedig nem ütötte el, akkor az adogató iparkodik a labdát kézhez keríteni. Amelyik előbb hozzájutott a labdához, megdobja a futót, ha még nem ért a métához. És ha eltalálta, az adogatóból ütő, a kapóból adogató lesz. Ha pedig nem találta el, kint marad az ütő a métánál addig, míg az utolsó háromszor nem üt, kivéve akkor, ha tetszés szerint bármikor szabad beszaladni. Ha az elütött labdát a kapó, vagy esetleg az adogató elkapja, szerepet cserélnek és az ütőből lesz adogató, vagy kapó.

Némelykor az adogató szándékosan úgy adja föl a labdát, hogy azt az ütő nem bírja elütni. Azt az ütő nem köteles elfogadni, vagyis nem üt a labdához mindaddig, míg az adogató rendesen nem adja föl. De ha a bottal felé ütött, vagyis elfogadta a föladást, akármilyen rosszul volt is az föladva, ütésnek számít. Ha mindenik ütő ütött, az utolsó ütésére egyszerre, vagy egyenként is a három ütés tartama alatt, (mert hiszen az utolsó háromszor üt) a métánál levők befutnak. De ha a futók közül bárkit a métától vagy az ütőhelytől egy teljes lépés távolságra a kapó vagy az adogató megüt, ezek szerepet cserélnek a már fentebb említett módon. E játékot tetszés szerint bármédig lehet folytatni.

Játékok a szobában.

Leülni!

Csatakos időben, amikor az udvarban nem játszhattok, a szobában is megtalálhatjátok a magatok multságát. Ehhez a játékhoz például nem is kell valami különös játékszer, elég néhány szék. Ha nyolc gyerek szorult a szobába az eső miatt, elegendő hét szék. Egy gyereknek ne jusson, hová leülni. És e körül folyik a játék.

Énekszóval masirozzatok a székek körül és egyszerre csak kiáltsa el a játék vezetője, hogy:

— Leülni!

Minden gyerek egyszerre ugorjon a székekhez. És mert nyolcan vagytok, szék pedig csak hét van, az

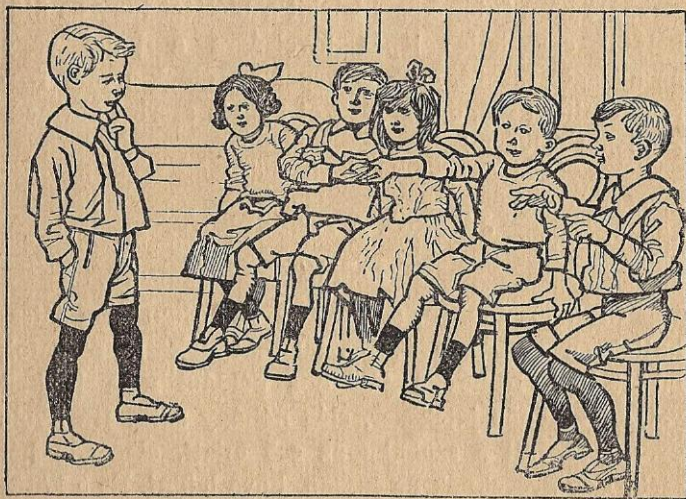
egyik gyereknek nem jut majd szék, hogy hová üljön le. A többi, aki le tudott ülni, nevetve kiáltozza:

— Leülni! Leülni!

Nagy a kacagás ilyenkor.

Aztán megint fölkeltek a székről, újra kezdték a játékot. Megint csak énekszóval sétálgattok a székek körül és a játékvezető vezényszavára megint mindenki le akar ülni.

Kedves játék ez. Próbáljátok csak meg.

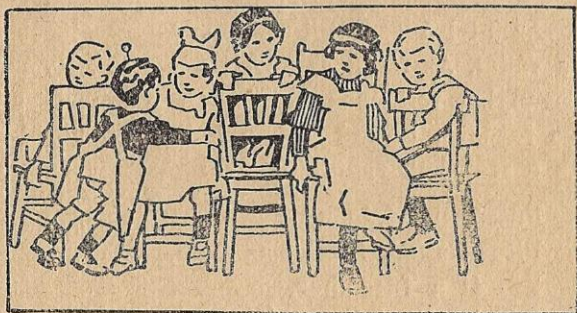

Székostrom.

A gyermekek annyi széket raknak háttal egymáshoz két sorba, hogy eggyel kevesebb legyen, mint ahányan részt vesznek a játékban. Lehet a székeket körbe rakni, egy sorban, de úgy, hogy a szék háta

befelé legyen. Aztán a játszóok leülnek. Aki szék nélkül maradt, körüljárja a széket, kezében egy pálcikát tart és dalol:

Iharfa, juharfa,
Zöld pázsiton hófehér nyulacska,
Legyezi a levél,
Furulyaszót hoz a szél, visz a szél.
Pálcikámat forgatom, suhintom,
Járjad, járjad, csillagom, rubintom!

Mikor az utolsó sort eldalolja, megkopogtatja pálcikájával valamelyik játszónak a vállát. Akinek a vállát megkopogtatta, az föláll és követi a vezetőt dalolva:

Ide jár, oda jár,
Ágrul ágra csicsereg a madár.
Csicsereg: csin, csin, csin,
Gyere gyöngyöm, pillangós gyöngykocsin!
Pálcikámat forgatom, suhintom,
Járjad, járjad, csillagom, rubintom!

Az utolsó sornál ismét megkopogtatja valakinek a vállát. Az föláll és követi a vezetőt. Ily módon valamennyien fölkelnek lassacskán a székről s egymásba fogózva, hosszú sorban haladnak, körül-körül járnak a székeket, együtt dalolva:

Fűszálon, virágon,
Piros hajnal, kikelet az ágon,
Fűszál a fűszálhoz,
Odasimult virág a virághoz
Pálcikámat forgatom, suhintom,
Járjad, járjad, csillagom, rubintom!

Mikor aztán körül járták a székeket többször is vidám dalolással: a vezető hirtelen megáll közel egy székhöz, lábával toppint, nagyot kiált:

— Hopp, megállj.

A vezető a székhöz közel lévén, gyorsan helyet foglal. A többi mind igyekszik példáját követni, de egy hely nélkül marad. Ez lesz azután a vezető és újra kezdik a játékot.

Ki kopog, mi kopog?

Szobába való játék ez is. Aféle szembekötödsdi játék a szobában.

Az egyik gyerekeknek bekötik a szemét és leültetik egy székre. Ő most a gazda és várja a vendégeket.

Jönnek a vendégek. Lábujjhegyen jönnek, az egyik odalép a szék mögé és mintha ajtó lenne ez a szék, kopogtat. De egy szót se szól, nehogy a hangjáról felismerhesse a gazda.

— Ki kopog, mi kopog? — kérdezik tréfálkozva a gyerekek a bekötött szemü gazdától.

Annak pedig el kell találnia, hogy ki kopogtatott. Ha eltalálta, fölállhat, a szeméről is leveheti a kötést és most a vendégből lesz a gazda, akinek bekötik a szemét és leültetik a székre, a gazdából pedig vendég lesz. De ha nem találta el, hogy ki kopogott, szabad még a vendég kezét is megfognia, a ruháját is megtapogatnia, hogy így találja ki, ki jött hozzá vendégségbe. Persze, azt se lehet megtiltani a gazdának, hogy a vendége arcát is megsimogassa. És ha ezt megteszi, rendesen rögtön el is találja, hogy ki a vendége. Mert erre a cirógatásra, ami csiklandozásnak is beillik, elneveti magát a vendég és a nevetéséről megismerheti a gazda.

Cédula játék.

Sok kis cédulát kell vágni. Mindegyik egyforma legyen. Az egyik cédulára ráírjuk valamilyen állat nevé, a másikkra, hogy mit csinál az az állat. Ahány

állat csak eszetekbe jut, mindről írjátok föl, hogy mit csinál.

Ilyen cédulákat csináltok magatoknak:

A kutya.	Ugat.
A macska.	Nyávog.
A galamb.	Turbékol.
A tyúk.	Kotkodácsol.
A kakas.	Kukorékol.
A légy.	Repül.
A pacsirta.	Énekel.
A páva.	Páváskodik.
A ló.	Nyerit.
A boci.	Béget.
Az oroszlán.	Bömböl.
A hal.	Uszik.

Még több ilyen cédulát is írhattok. Amikor aztán készen vagytok az írással, külön kalapba teszitek az állatok neveit, külön kalapba pedig azokat a cédulákat, amelyekre rá van írva, hogy mit csinálnak az állatok.

A két kalapot jól megrázzátok, hogy a cédulák

összekeverődjenek és aztán előhúzzátok az egyik kalapból valamelyik állatnak a nevét.

A tyúk.

A másik kalapból pedig a választ húzzátok elő, hogy mit csinál a tyúk. És például ezt a választ húzzátok elő:

Béget.

Jóformán soha, de soha nem kapjátok azt a választ, ami oda illene. Mindég bolondos feleletet kaptok és annyit kacaghattok, amennyit csak akartok, amikor így felelget egymásnak a két kalap:

Mit csinál:

Az oroszlán.

Kotkodácsol.

A ló.

Énekel.

A hal.

Nyerit.

A galamb.

Ugat.

Ha nevetni akartok, csak evvel a játékkal próbálkozzatok meg.

Találós mesék.

Hol van az az ember, aki nincs se bent, se kint?

A küszöbön van.

Melyik tó van a szobában?

Az ajtó.

Kint is van.

Bent is van.

Mégis a házba' van. Mi az?

Ajtófélfő.

Miféle ló van a szobában?

A padló.

Nyáron hideg, télen meleg. Mi az?

Kályha.

Miért állítják a kályhát a szobába?

Mert a szobát nem állíthatják a kályhába.

Miféle szobában tartanak vizet?

Korcsóban.

Ketten vagyunk, testvérek vagyunk. Ha nincs mit enni, egymást harapjuk. Mi az?

Olaj.

Melyik a legtüzesebb ló?

A vasa!ó.

Két szomszéd, de sohasem látja egymást. Mi az?

A két szem.

Miért harapott Ádám az almába?

Mert nem volt kése, hogy az almát föltsze!je.

Melyik *réz* nem ásvány?

Terez.

Milyen *nő* férfi név?

Ernő.

Ahol megyen: ille-bille,

Hátán viszi rece-fice,

Szeme négy, füle négy,

Körme pedig huszonnégy. Mi az?

Lovas.

Milyen *fa* van a legtöbb a piacon?

Kofa.

Hol hal meg a legtöbb ember?

Az ágyban.

Kívül ripacsos, belül sima, hús a dugója. Mi az?

Gyűszű.

Egyenes, görbe formában; járok boeskorban, csiz-
mában; megtalálhatsz minden várban, de nem télben,
hanem nyárban. Mi az?

Az ár.

Vizen kő, kövön vas, vason hús. Mi az?

Keze.

Köszörűkő, a vágóeszköz (pl. a kés) és a köszörűs

Melyik *ács* van vasból?

A kalapács.

Mikor van a molnár fejetlen a malomban?

Mikor a fejét kidugja az ablakon.

Miféle *vár* van a víz alatt?

Büvár.

Miért varrják a subára a gallért?

Hogy le ne essen róla.

Miben egyezik az óra a csizmával?

Mind a kettőt felhúzzuk: az órát is, a csizmát is.

Hány tojást ehetik a legnagyobb evőérgyomorrra?

Már nem „érgyomorrra” eszik.

Egyet sem, mert az első harapás lenyelése után

Kérdezik egy embertől: „Milyen levest főzött az anyja legelőszőr?” „Azt talán ő maga sem tudja, hát én honnan tudjam?” — feleli. — Pedig én tudom, hogy milyenet főzött. Milyet?

Melleg.

Felül hegyes, alul széles; kívül sötétkék, belül fehér és édes. Mi az?

Süveg-cukor.

Melyik az a *vár*, amelyben nincs katona?

A lekvár.

Milyen hordóba nem lehet bort tölteni?

A teli hordóba.

Miért ugat a kutya?

Mert nem tud beszélni.

Miért viszi a kutya a prépédját a tájaprépán?

Mert nincs tarisznya.

Mi hasonlít legjobban a disznóhoz?

A malac.

Úton megyen genye-gunya, rajta ül a gebe-guba,
szeme négy, füle négy, körme pedig huszonnégy. Mi az?

A ló és a lovas.

A lónak melyik oldalán van a legtöbb szőr?

Amelyik oldalra a farkát teszi.

A tarka lótól miért nem vesznek vámot?

Mert gazdája fizeti a vámot.

Melyik ló ég?

A tapló.

Milyen kör lát?

Az ökör.

Mit csinál a kakas, mikor egy lábön áll?

A másik lábát a tolla alá huzza.

Van négy testvér, örökösen kergetik egymást s
most sem érték utól egymást. Mi az?

A kocsni négy kereke.

Sokszor száz a szeme, de sohase lát vele. Mi az?

Lánc.

Akár előlről, akár hátulról olvasom: *uzanagn*. A
földművelőnek nagy szüksége van rá. Mi az?

Elke.

Vadonat új, mégis lyukas. He beföldjék, semmit
sem ér. Mi az?

Rosta.

Mindig utazik, de soha sem mozdul ki a házából.
Mi ez?

A csiga.

Miért nyúl a nyúl?

Azért, amit könnyűszerrel el nem ér.

Mikor *fél* a nyúl?

Amikor *ketté* vágják.

Hogy lehet egy nyulat négyfelé hajtani?

Ha *egy* nyúl *fele* hajtjuk.

Melyik *vas* fut?

A SZARVAS.

Egy embernek volt egy farkasa, egy kecskéje meg egy káposztája. És át akart menni egy folyón, de híd helyett csak egy keskeny deszka volt. Nem tudta tehát egyszerre átvinni mind a két állatot, csak egyet. Hogy vitte át őket, hogy egyik a másikat ne bántsa?

Először átvitte a kecskét. Aztán a káposztát. Ez alkalommal visszavitte a kecskét s otthagytá. Aztán a farkast vitte át a káposztához. Legutoljára pedig a kecskét. Miért, mondjátok meg?!

Négy galamb van a háztetőn. Egyet lelőnek, hány marad ott?

Egy sem, mert a lelőt a földre esik, a többi pedig elrepül.

Hányat ugrik egy fecske egy esztendőben?

Egyet sem, mert a fecske mindig lép.

Mindenütt gorombán bánnak velem. Először eldobnak; mikor már nagy vagyok, leszednek a lábamról. Majd agyba-főbe vernek; ez sem volt elég; porrá morzsolnak. Majd jól meggyomroznak; ezután lapátra vesznek, tűzbe dobnak. Azután kést tesznek torkomra; végre sötét üregbe jutok, ahol péppé gyúrnak. Ilyen

gorombaságok dacára mégis én vagyok a leghasznosabb. Mi az?

A búza.

Kerek mint az alma, piros mint a rózsa; rétes, de nem béles, kóstoltam: nem édes. Mi az?

Vöröshagyma.

Fehér, de nem alma; farka van, de nem egér. Mi az?

Betek.

Négyen laknak egy házban úri méltóságban. Mi az?

Dió.

Mi az, ami tűz nélkül forr?

A méz.

Fut, megyen, meg sem áll, hanyat fekszik, föl sem áll; ágazik, bogazik s mégsem leveledzik. Mi az?

Folyóvíz.

Melyik *nád* folyó?

Herdő.

Milyen mély a tenger?

Egy kődobásnyi! Mert ha követ dobunk beleje, az a fenekéig megy.

Erdőn terem, vizen jár, lelket hord a padlatán. Mi az?

Hajó.

Milyen *ló*-val fogják a halat?

Hálóval.

Mely állatok pirulnak haláluk után?

A farkok.

Vízből lett és vízzé lesz. Mi az?

Jég.

Mikor lehet a vizet szitában hordani?

Mikor meg van fagyva.

Hány nap a világ?

mindig is kevesebb.

Azt nem tudja senki sem. De anyai bizonyos, hogy

Jár és nincsen lába, üt és nincsen keze. Mi az?

Az óra.

Mikor van Nagyszombaton nagypéntek?

Nagypénteken.

Melyik hónapban eszik az ember legkevesebbet?

Februárban. Miért?

Melyik ár-ban sok az ember?

A vásárban.

Mi nem lehet cigány nélkül?

A vásár.

Milyen sár-nak örül a gyermek?

A vásárnak.

Erdőn terem, falun szől. Mi az?

Furulya.

Hány betű van az ABC-ben?

Három: a (1) b (2) c (3).

Melyik tű nem szúr?

A betű.

Melyik szó lesz rövidebb, ha 3 betűt hozzáteszünk?

Rövid — rövidebb.

Ha nem fürdik, fehér, ha fürdik, fekete. Mi az?

Irtóll.

Két vonallal csinálhatod, templom tornyán is lát-
hatod. Mi az?

Kereszt.

Nem fa és mégis sok a levele:

Szép mesével és verssel van tele. Mi az?

Könyv.

A karját örökösen kinyújtva tartja s mégsem
fárad el. Mi az?

Ülmatató az országot mellett.

Ha hozzá teszek, mindig kisebb lesz; ha elveszek
belőle, nagyobb lesz. Mi az?

A gödör.

Miért esik az eső lefelé?

Mert fölfelé nem eshetik.

Nekem is van, neked is van; kertben a kis kóró-
nak is van. Mi az?

Arnyék.

Fuj és füttyül és még sincs szája. Mi az?

Szél.

Ki tud minden nyelven beszélni?

A visszhang.

Nagy hidegben soká élek, vígy szobádba: meg-
halok. Mi az?

A hó.

Mindörökké barangolok,

Azt sem tudom, hol lakom?

Ahol járok, dörömbölök:

Az ajtón, az ablakon.

S ezért senki nem is szeret,
Ki is szeretné a . . . Mi az?

Szél.

Mi megy fejjel lefelé a templomba?

A cipőszeg.

Milyen ár pusztította hazánkat?

Talár.

Mi van fekete és fehér között?

Az és kötösző.

Melyik ész nem egész?

A rész.

Tizenkét vadász elment vadászni, *Kiki* meglőtte a magáét és mégis tizenegy ruca repült el. Hogyan lehet az?

vadász közül egyik sem talált.

Mert az egyik vadászt *Kiki*-nek hívják s ez lőtte egy rucát. A többi ruca (11) azért repült el, mert a 11

Úton-útfélen üstöt borogatnak. Mi az?

Vakondtűrés.

Tréfák.

A halastó.

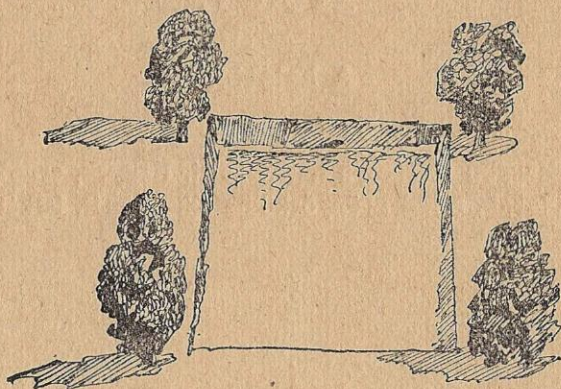
Mátyás király, az igazságos, híres volt arról is, hogy nagyon szerette a természetet. Hegyek, erdők, folyók, tavak, mind gyönyörködtették szemét, lelkét. Ki-

rályi kertjében is volt egy halastó, amely körül hosszasan el-elsétálgatott, amikor királyi gondokban főtt a feje.

Különös formájú volt ez a halastó. Szabályos négyzet alakja volt, mintha csak léniával húzták volna mind a négy partját. És a tó mindegyik sarkában hatalmas, ezüstlevelű nyárfa emelte a magasba lombkoronáját.

E tó körül sétálgatott a nagy király sok, sok nyári alkonyaton. Szerette a tó hűs vizét, a tóban úszkáló

gyönyörű halakat, szerette elhallgatni a nyárfa ezüstös leveleinek susogását, amint az esti szellő meg-megrezegette és szerette magát a sétát is a tó körül.

Egy balatoni halászmester is hírére hallotta a nagy király szép halastavának és örömet akart szerezni a királynak. Ami legszebb, legnagyobb balatoni halat csak fogni tudott, azt mind elküldte, hatalmas vizes dézsákban, a királyi udvarba.

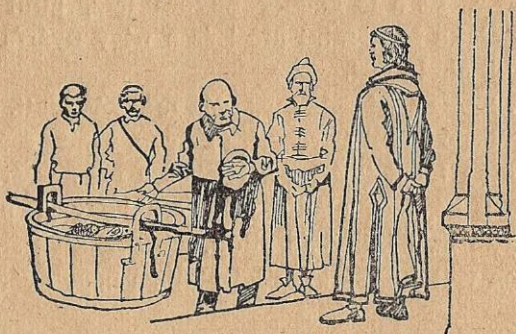
Meg is örült Mátyás a ritka ajándéknak. Félszáz-

nál is több pompás balatoni hal úszkálhat most már a halastavában. Azaz csak — úszkálhatna. Mert ennyi nagy halnak szűk most már ez a halastó. Legalább is kétszer ekkora halastó kell azoknak.

Elő is hívatta tüstént a fő-fő építésmesterét.

— Meg kell nagyítani ezt a tavat! — mondta a nagy király.

— Lehet, felséges uram.

— De kétszer akkorára, mint amilyen most.

— Azt is lehet, királyom.

A király most a nyárfákra mutatott:

— Csakhogy én annyira szeretem ezt a négy nyárfát, hogy nem engedem egyiket sem kivágnatni.

— Nem is vágatjuk ki, királyom.

— De még átültetni sem engedem ám!

— Nem is fogjuk átültetni, királyom.

Elgondolkozott a király:

— Igen ám, de a tónak ezután is szabályos négyzet alakúnak kell maradnia! Meg tudod-e így is nagyítani?

A fő-fő építésmester mélyen meghajolt a király előtt:

— Igen, uram, királyom. Így is meg tudom nagyítani, még pedig éppen a kétszeresére.

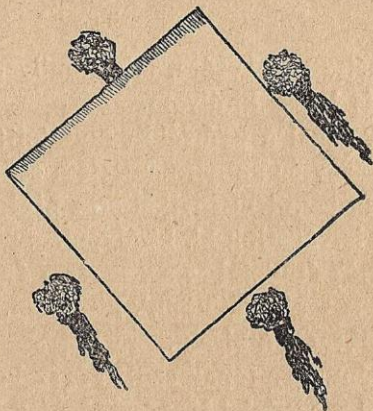
Csodálkozva nézett rá a nagy király:

— Hát hogyan csinálod meg ezt?

— Csak bizzon meg felséges királyom velem, meg is csinálom. Ha parancsolja, holnap reggelre meg is leszünk vele. És a tó kétszer akkora lesz, mint most, négyzet alakú lesz, mint most és a négy nyárfa is ott fog állni, ahol most.

. . . Egész éjjel száz meg száz munkás ásott, dolgozott a halastó körül és reggelre kelve a király még egyszer akkora tavat talált a kertjében a négy nyárfa között. Ez is négyzet alakú volt, csak hogy a négyzet négy sarka más irányban állott.

Ilyen volt most a tó és körülötte a négy nyárfa:

Vígan úszkált a nagy halastóban a sok balatoni hal és a király örömmel nézte el az új, nagyobb halastavát. És jutalmul annyi arannyal ajándékozta meg a fő-fő építőmesterét, ahány hal a tóban úszkált. Pedig kerek szám száz hal is volt ám ebben a tóban.

Papir-pohár.

Tudós Gergő éppen vendégségben volt nálunk, amikor Gabi fiam megkért, hogy:

— Apám uram, vegyen nekem egy zsebpocharat.

— Miféle pocharat? — kérdeztem én.

— Zsebpocharat. Olyant, amit zsebbe lehet tenni és amit magammal vihetek az iskolába, meg kirándulásokra is. Mindegyik fiúnak van az osztályunkban. És én is nagyon szeretnék egy olyan pocharat. Ha megszomjazom, hát legalább nem kell majd kölcsön kérnem másoktól az ő pocharukat.

Tudós Gergő csak hallgatta, hallgatta a fiam beszédét. Eddig a szavát se lehetett hallani. De most megszólalt.

— Hát eddig kölcsön kérted? — kérdezte.

— Igen, — felelte Gabi. — Azért szeretnék most magam is egyet. Kérem, Gergő bácsi, szóljon maga is apámuramnak, hogy vegyen nekem egyet. Ne kelljen mindig más fiúk után innom.

Tudós Gergő tréfásan elmosolyodott:

— Bizony, hogy nem szólok én, mert kár a pén-

zért. Nem kellett volna neked eddig se kölcsön kérned más fiúk poharát.

— De amikor magamnak nem volt! — erősködött Gabi.

— Hát csináltál volna magadnak!

— Csináltam volna? Üveg poharat?

Elnevette magát Tudós Gergő:

— Nem mondtam én, hogy üveg poharat csinálj. Jó a papír-pohár is. Abból is éppen olyan jól ízlik a friss víz, ha szomjas az ember. És a papír-pohár pénzbe se kerül. Magad is megcsinálhatod egy-kettőre. Hamarább elkészülsz vele, mint amennyi ideig a pajtásod iszik.

Nagy szemet meresztett Gabi fiam Tudós Gergőre!

— Hát hogy csinálják azt a papír-poharat? Bizonyosan megint valami csalafintaság lesz a dologban.

— Nincs ebben semmi ördögösség, — felelte Tudós Gergő. — Nem is kell hozzá, csak egy négyszögletes tiszta papíros. Van-e ilyen papírod kéznél?

— Van.

— Hát add ide. Mindjárt meg is mutatom, hogyan kell csinálni.

Gabi elővette a papírost. De bizony az nem volt szabályos négyszög alakú.

— Sebaj! — mondta Tudós Gergő és négyszögletűre vágta. — Most figyelj ide. A papírost összehajtom, úgy, hogy két egyforma, szabályos háromszög legyen belőle.

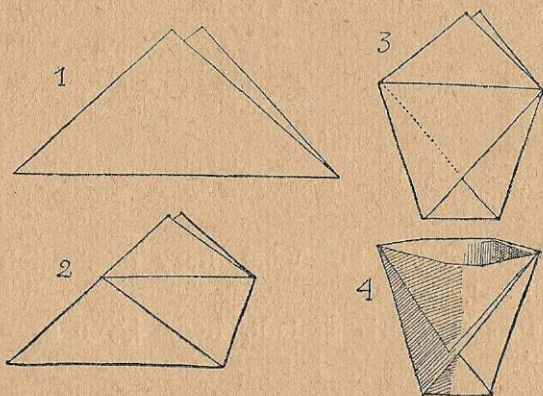
— Ez nem nehéz, — mondta Gabi.

— Persze, hogy nem nehéz. És az, ami ezután következik, az is könnyű dolog. Most ugyanis behajtom egyszerre a két háromszög jobb sarkát a háromszög bal oldalához. Látod?

— Látom, — felelte Gabi.

— De nemcsak a jobb sarkát, hanem a bal sarkát is behajtom, — magyarázta Tudós Gergő. — Ezt pedig a háromszög jobb oldaláig hajtom. Így ni.

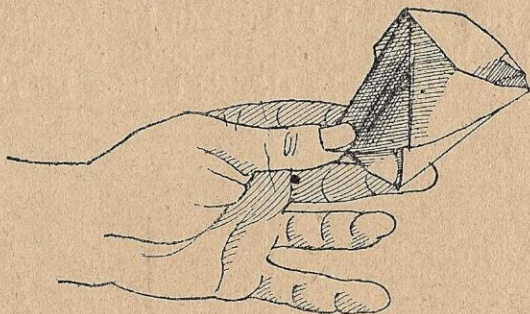

— Hiszen ez valóságos gyerekjáték, — mondta Gabi. — Csak azt nem látom, hogy hol van még a pohár?

— A pohár? Az már készen is van, — felelte Tudós Gergő. — Akár ihatsz is már belőle. Csak éppen a felső két kis háromszöget le kell még hajtanod, az egyiket elől, a másikat hátúl, azután az egészet egy,

kicsit kerekre igazítod az ujjaddal és máris kész a vadonatúj pohár, amelyikből még senki sem ivott.

Kézbe kapta Gabi az új poharat és boldogan ugrándozni kezdett:

— Köszönöm, köszönöm, hogy megtanított erre Gergő bácsi.

És azzal máris szaladt, hogy igyon az új poharából.

Ugráló vízesőpek.

Süvegcsukrot bontott anyuska, hát persze, hogy ott forgolódott körülötte a gyerek mind. Amint levette a süvegről a fekete papirost s ott ragyogott a szép fehér cukor: tíz kéz is odanyúlt egy morzsa után. Épp akkor jött a bácsi.

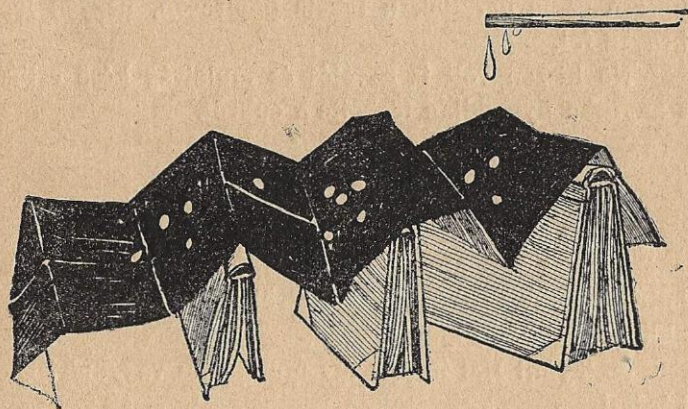
— Mi van itt, cukorosztogatás? — kérdezi.

— Jaj, dehogy, kedves bácsi! Az Isten áldja meg,

szóljon má rá ezekre a kis torkosokra, nem bírok ve-
lük, — mondja rá anyuska.

— Hej, ırgum-burgum, lópokróc! Nagyot ugrik a
bohóc! Nem kanári madarak vagytok ti, a konyhából
hát csak ki! — így tréfál a bácsi s aztán még hozzá-
teszi:

— No, úgy-e, hogy rájuk szóltam, hugomasszony?

No de majd jönnek ők anélkül is. Egy kis ezermester-
ségre tanítom meg őket evvel a fekete papirossal, ni,
amit levett a cukorsüvegről.

Amíg ezt így mondotta és csinálta a bácsi, hát már
ott is állt körülötte a gyermekhad. Már nem kellett ne-
kik a cukor.

Mikor a papirost kivitte a tornácra, egy se maradt
a konyhában, ment vele valamennyi. A tornáccon aztán
a fekete papirost három különböző nagyságu könyvre

tette, hogy olyan volt az rajta, mint a hegylánc. Volt ott domb is, völgy is egynéhány.

Akkor aztán egy kis pálcikát belemártott egy kancsó vízbe s a végén maradt vízcseppet rácsepegtette a fekete papirosra, ott, ahol legmagasabb volt.

Potty, potty, — csepegtek a cseppek a papirosra.

Csakhogy nem maradtak ám ott, hanem nagyokat ugorva végig ugráltak a fekete papiroson, hegyen le, hegyen föl.

No hiszen volt is nevetés és mulatság késő estig s anyuska nyugodtan törhette a cukrot.

Kié legyen a krajcár?

Vasalás volt anyukáéknál. Éppen mikor készen lettek az utolsó darabbal, és kiürült a nagy ruhakosár, akkor ment oda Figura bácsi.

— Tyűh! Hát ilyen nagy munkában vagyunk? — kérdezi.

— Megvagyok már! — mondja anyuka. — De nem is csoda, mikor ilyen segítségünk volt. Mert tudja, bácsi, mindnyájan segítettek ám. A Böske meg a Margit hajtogatta, a Feri meg a Jóska húzogatta, Piroška meg rakosgatta! Úgy bizony!

— No, ez már beszéd. Ezt már szeretem. De hát mégis, melyik volt a legszorgalmasabb?

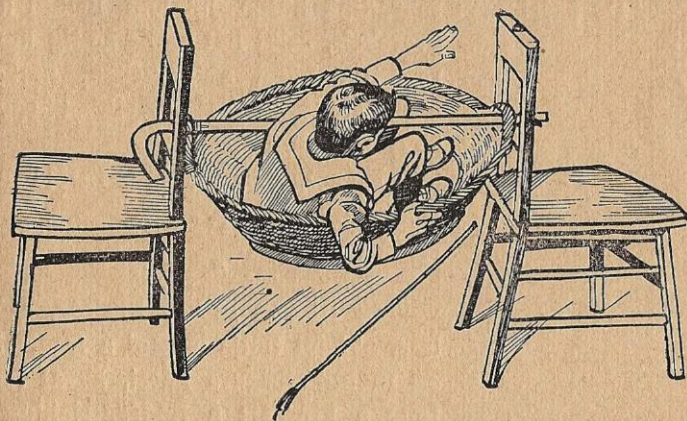
— Mind, mind! — mondják a gyerekek.

— Mind! De hát akkor hogy osszam el a krajcárt, amit adni akarok?

— Hát ne ossza el, hanem adjon mindegyiknek egyet, — mondja Jóska.

— Az sok lenne, fiam, meg aztán nincs is annyi. Hanem tudjátok mit, aki megszerzi, azé lesz. No hát nézzük, melyik az ügyes.

Avval a ruhakosár két fülén keresztül húzta hosszú, erős botját, s a bot két végét rátette két székre, úgy,

hogy a kosár lógott rajta. Aztán a szék támlájára rátette a krajcárt.

— No, hát most ehon ni a poroló-pálca, szépen ül-jetek be egymás után a kosárba, úgy hogy a lábatok a kosár fenekén nyugszik s aki a pálcával leüti a krajcárt, azé lesz.

Jóska ajánlkozott elsőnek.

Hát hiszen beülni csak bele tudott a pálca segítségé-

gével valahogy; rá is ült a botra, de amint fölemelte a pálcát, hogy a krajcár felé suhintson vele, hát olyan szépen kifordult a kosárból, hogy no.

Persze, volt nevetés. Feri is megpróbálkozott a dologgal, de bizony ő sem járt különben.

De akkor nevettek ám csak igazán a gyerekek, mikor a kis Bodrit tette bele a kosárba a bácsi s az nem tudott kiugrani belőle.

De azért nem maradtak külön jutalom nélkül a gyerekek, mert hát addig-addig keresgélt a bácsi a zsebében, amíg csak előkerült valamelyikből egy nagy zacskó dió.

Persze, hogy jutott belőle a Bodrinak is.

*

— Itt van ni egy krajcár, azé lesz, aki föl tudja emelni a földről!
— mondta Figura bácsi, avval letette a krajcárt a földre. Nekiugrott mind a gyerek.

— Hohó! Nem úgy, gyerekek. Csak szépen egymásután. Így ni. Állj csak ide, Jankó öcsém! Ide a fal mellé, egészen a fal mellé, legfőképpen a sarkad érjen hozzá a falhoz. No most itt a krajcár, hajolj le érte. De nem oldalt ám, hanem szépen előre!

Hát hiszen lehajolt volna Jankó, meg a többi gyerek is utána, de bizony fölvenni nem tudta egyik sem.

— No már látom, hogy ügyetlenek vagytok. Hát majd mást próbálunk.

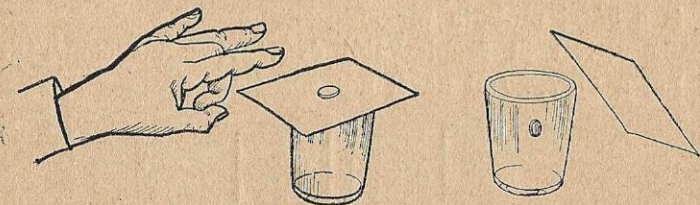
Avval elővelt egy poharat, letakarta egy vastag papírral s ennek közepére tette a krajcárt Figura bácsi.

— Azé lesz a krajcár, aki bele tudja dobni a pohárba, de úgy ám, hogy a krajcárhoz nyúlni nem szabad!

Álltak, álltak a gyerekek; egyik-másik próbálta is valamiképpen, de nem tudta megcsinálni egyik sem.

— Pedig igen egyszerű a dolog, — mondja Figura bácsi.

Azzal odamegy s a középujjával megfricskázta a papírt. S mi történt?

A papír elröpült, a krajcár pedig szépen beleesett a pohárba.

Mialatt még néztek a gyerekek, Figura bácsi szépen kivette a krajcárt a pohárból.

— Én dobtam bele a krajcárt, hát az enyém!
— mondja aztán és nevetve dugja zsebre a krajcárt
s kifelé indul.

Játék fogpiszkálóval.

Nagy csomó fogpiszkáló volt a bácsi előtt.

— Ide nézzetek gyerekek. Kirakok itt tizenegy
fogpiszkálót, ilyenformán ni:

— No, már most, ha elveszünk belőle ötöt, akkor
egy kis lánynak a neve marad az asztalra írva. De
hogyan? Ez a kérdés.

Hát bizony nem ment a dolog, úgy, hogy végre
is a bácsi mutatta meg.

Elvett öt fogpiszkálót és tényleg a megmaradt
hat a kis... Lili nevét adta:

Ki töri el a fazekat?

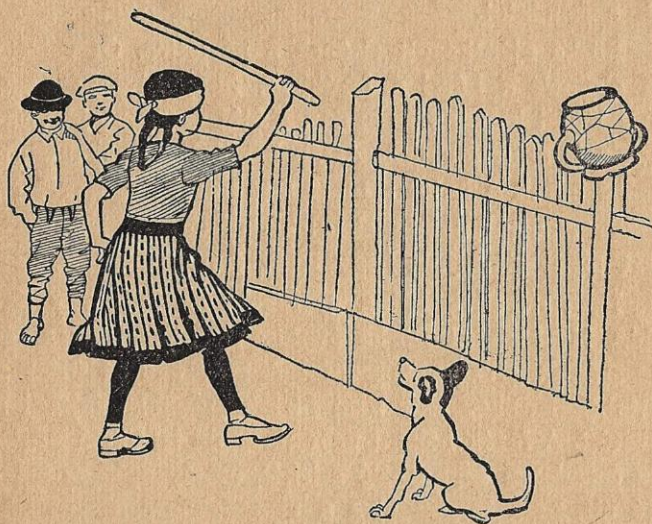
Volt anyukának egy összedrótózott cserépfazeka.
Valamitől újra kilyukadt, úgy, hogy már nem lehetett
hasznát venni. A gödörbe akarta hát dobatni.

— Megálljunk, — mondja Figura bácsi, — ide azt a fazekat, hiszen ez pompás játékszer.

Azzal fogta a fazekat s vitte az udvarba.

— No, gyerekek, — mondja a bácsi, — itt van ez az összedrótózott lyukas fazék. Aki eltöri, ráadá-

sul kap én tőlem két liter pattogatott kukoricát. Ki ajánlkozik rá?

Elképzelhetitek, hogy valamennyi ajánlkozott.

De Figura bácsi rájuk szólt:

— Hohó! nem oda Buda! Mert úgy kell ám ezt eltörni, hogy én ráteszem a fazekat a kertkerítés egyik oszlopára. Aki széjjel akarja törni a fazekat, az föláll

ide a fa tövébe, bekötjük a szemét, a kezébe adunk egy nagy botot. Bekötött szemmel kell neki menni a fazéknak s úgy kell ráütni a bottal.

Szó, ami szó, már erre lehült egy kicsit a harci kedv, de azért nem gondolták valami túlságos nehéznek a feladatot.

Böske ajánlkozott elsőnek a hőstetre. Őt vezette hát elsőnek a bácsi a fazékhoz, hogy olvassa meg, hány lépést kell tennie onnan a fáig, hogy majd visszafelé is annyit lépjen. Aztán bekötötték a szemét, a kezébe adták a botot s most megindult a Böske.

— Nevetni nem szabad! — mondja a bácsi, — mert azzal eláruljuk, hogy rossz irányba indult.

Nem nevettek hát a gyerekek. De csak egy darabig. Mert amint Böske óvatosan lépkedve és a lépés számát olvasva végre megállt és nagyot ütött a bottal, hát akkor már nem bírták magukba fojtani a nevetést. A fazék helyett ugyanis majd leütött a Böske egy csendesen szundikáló csirkét, amely egészen másfelé ült, nem is gondolva a veszedelemre.

Csak a Böske nem akarta elhinni, hogy annyira letért a helyes irányról. De amikor látta, hogy épp így járt a többi gyerek is, akkor ő is nevetett s elhitte, amit hihetetlennek tartott.

Sorba próbálták valamennyien a dolgot, úgy, hogy az öreg Cirmos is előjött a csudájára. De bizony a fazék estig is sértetlen maradt.

Úgy tudom, ma is próbálgatják összetörni.

Titkos írás.

— Milyen az a rejtett írás, bácsi? — kérdezte a multkor valamelyik gyerek, aki hallotta, hogy a rendőrök elfogtak egy kémeket, akinél rejtett írású levelet találtak.

— Hm! — mondja a bácsi. — Hogy milyen? No hát akár ilyen is:

KPctöeltlvaáéézós
eistkjePdaklrteti
dséketvresiotkgat
vtmügeeólnntdeaybó
ea!lytlboiaalpdál
söIdrteálHlzmsic.

— Igy ni! No hát olvasd el, Pista, mit írtam ide? Nézte, nézte Pista, olvasta is, segítségére volt a többi gyerek is. Próbálgatták kibetűzni az értelmét, de nem igen sikerült sehogyse.

— Megint megréfált a bácsi, — mondja aztán anyuka. — Nincsen annak a sok betűnek semmi értelme.

— Ejnye, anyuka, — mondja a bácsi, — hát csak nem gondolja, hogy értelem nélkül való dolgot firkálok. Próbáld csak meg, Pista, a betűket úgy olvasni, amint egymás alatt állanak és nem úgy, ahogy egymás mellett vannak.

Mire Pista hamarosan elolvasta a neki szóló üzenetet!

— Kedves Pista öcsém! Itt küldök egy rejtett levelet. Próbáld elolvasni. Ha kitalálod az értelmét, kapsz egy diót a bácsitól.

Sebes mondókák.

Csinos csikos cinkcsészében cukros csirkecomb.

*

Uj kőkút körül ireg-forog törpe tarka kurtafarku török tyúk.

*

Mit — kap!

Kit — kap!

*

Csöngölei csöndes csikós csinos csikaja csetlik-botlik a csalamádé között, cserépből csinált csöngetyü csörög a csöngölei csöndes csikós csinos csikaja nyakán.

*

Kilenc öles köles-kazal.

*

Pap ül a padon.

*

Ezt a kerék kereket miért kereketlenítették meg.

*

Cseresznyemag meg megymag.

*

Két pék két szép kék képet kérve kér.

*

Öt görög görget Görgön görbe úton görgő gömbbé
gömbölyödött öt görög dinnyét.

*

A tiszta tálat bekáposztásítottalanítottátok.

*

Öt török öt görögöt ököllel dögönyöz.

*

Egy ordas farkas marta tarka-barka borjú bőrébe
kötött könyvből tanuló, gyöngö gyermekből lett bihari
bíró mondja mindig, hogy a Pap Jakab komám kapu-
jában, egy szép kék tarkabarka kakas kukorékolja,
kurta farku kakuk kakukolja, hogy egy lúdneyak jobb
nyak, mint tíz tyúknyak.

*

Ki tette e tettetett tettet? Te teted e tettetett
tettet?

*

Jó nyár jár rája.

*

Kis karimás kalapu Karikás Kari kilenc krajcá-
rért kerek karikát kapott. Kis karimás kalapu Karikás
Kari kilenc krajcáros kerek karikája elkarikázott.

*

Az ipai papnak ipai papi fapipája van; azért az
ipai papi fapipa ipai papi fapipa.

*

Cincog a cingár celi szücs citerája.

*

Gyönyörü, gömbölyü gyömbérgyökér.

*

Mit sütsz, kis szücs? Sós húst sütsz, kis szücs?

*

Sárga bögre, görbe bögre.

*

Kilenc kulcsa, pince kulcsa,
Kilenc puszta pince kulcsa.

*

Megúntam gyönyörü Győrnek
Gyöngyvárában laktomat,
Mert a Duna, Rába, Rábca
Rákja rágja lábamat.

*

Kerekes kerekét kereken kerekíti kerekre.

*

Vállamon a zsákom,
Zsákomban a mákom,

Mákomban a rákom,
Kivágta a zsákom,
Kihullott a mákom,
Oda lett a rákom.

*

Verébvesztő Váczi Vince vesztette el Vác városa
virágvasárnapi vasvásárját.

*

Gyuri, gyere gyujtsál gyertyát, győri gyártásból
való gyujtóval.

Ellenkező mozgás.

Álljatok úgy éppen, amint a képen látjátok s próbáljátok meg jobb kezetek mutató ujját a rajzon lát-

ható irányban jobbra, jobb lábatokat pedig balra egyszerre körbe forgatni. Meglátjátok, hogy egy időben nem tudjátok kezeteiket és lábatokat egyszerre mozgatni két ellenkező irányban.

A betűjátások.

Voltak régen emberek, akik a bolondos, egyhangon való beszélést komolyan vették. Azt hitték ugyanis, hogy ez a játék a magyar nyelv erejének és bőségének bizonyosága.

Még napjainkban is voltak ilyen jámborok. Például egy geszti öregúr, aki néha napokig csupa e-vel beszélt. Így kezdte a tréfát, ha vendége jött:

— Kedves ecsém, képes leendez vele e-vel szerkesztett beszélgetésre?

A válasz így hangzott:

— Felette keveset.

Ilyenkor aztán az öregúr nem tudott hova lenni örömeiben. Elkiáltotta magát:

— Telepedj le, szerelmes gyermekem! Hej, legények, hegy levét ezen kehelybe! Pecsényét Erzsel!

És olyan jól tartotta a vendégét, mint valami kis királyt. De ha a vendég csak egyszer is elvétette a dolgot és az e-n kívül más hangzó is került a nyelvére, tüstént oda lett a becsülete.

Erről az öregúrról mondják, hogy a bibliát átdolgozta e betűre. Még a tulajdonneveket is. Például Baltazárt erre másította, hogy „Fejszeretes“.

Nem volt utolsó ember a betűjátékosok között Orosz Ádám uram sem, ki annyira kedvelte az e betűt, hogy még a saját nevét is így írta körül: „Lengyelek ellene, Emberek elseje.“

Árnyképek.

Tedd össze a kezedet este a lámpás előtt, úgy, amint ezen a két képen van s az átellenben lévő falon

árnyképeket fogsz látni. Az első egy kutya, a másik egy elefánt árnyképét mutatja.

Tedd össze a kezedet este a lámpás előtt, úgy, amint a lámpás előtt láthatod s az átellenben lévő falon egy francia katonát fogsz látni.

A második árnykép lovast ábrázol. De ehhez nem elég csak a két kezedet összetenni. Végy egy kis spárgát is. Ez a zabla. Végy egy darabka kártyapapirost. Ez a sipka. A képen tisztán látható, hogy miképpen tedd hozzá össze a kezedet.

Hogyan lehet arcképet csinálni?

Aki már tud valamelyest rajzolni, az azt szeretné, ha valakit úgy le tudna rajzolni a papirosra, hogy ráismerjenek.

Jó szemű és gyakorlott kezű embernek nem is nehéz ez, mert hiszen a rajz nem más, csak másolás, vonalak másolása.

Ha valakit le akarok rajzolni, megnézem: micsoda vonalak vannak az arczán, és éppen olyan vonalakat húzok a papirosra. Többnyire el is találom.

De aki ezt sohasem próbálta, annak ugyan nem sikerül ez egyhamar.

Sokkal könnyebb valakinek lerajzolni az árnyékát. Ez így történik.

Egy ív fehér papirost, vagy gyűretlen pakoló papirost olyan falra szögezzük, amelyik éppen szemben van a nappal. (Csak gyöngén szögezzük oda, hogy később könnyen levehessük.)

Mikor ez megvan, odaállítjuk annak a fejét, akit le akarunk rajzolni. Úgy állítjuk pedig oda, hogy a feje árnyéka éppen a papiros közepére essék.

Most aztán nem kell más, csak egy széndarab vagy egy czeruza; szépen körülkerékítjük az árnyékot.

Így mindenki tudhat rajzolni, csak arra vigyázzon, hogy az árnyék jól vetődjék és hogy lassan, pontosan, vigyázva húzzuk meg a körvonalat.

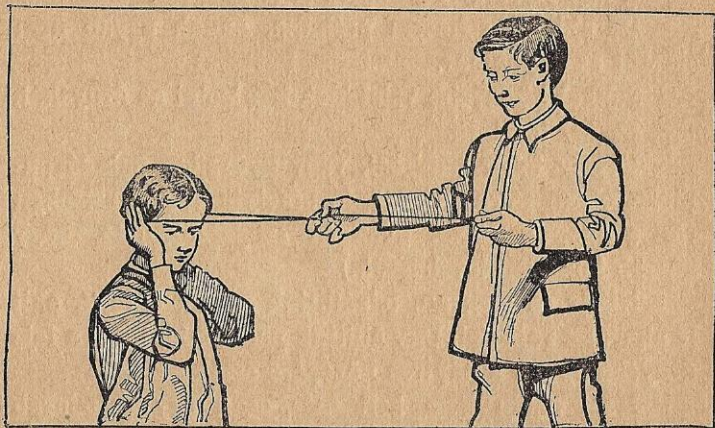
Az ilyen képeket be lehet aztán árnyékszinnel, valami barna festékkel festeni.

Egyszerű kép lesz, de ha jó, értékes.

Micsoda kincs volna az, ha csak ilyen képbem megvolna nekünk Árpád apánk, Lehel vezér, Szent István király, Könyves Kálmán, Toldi Miklós vagy a hős Botond árnyékalakja! De róluk nem maradt még csak ilyen képünk se.

Ágyúzás és dörgés a szobában.

Takard be a két füledet két tenyereddel. Valaki, például testvéred vegyen egy vékonyabb spárgát s úgy, amint a képen láthatod, tegye azt a fejed körül.

A spárga két végét testvéred az egyik kezében tartja kifizítve. Ha aztán testvéred ujjával, helyesebben a körmével a spárgát pengeti, mint a cigány a hegedű hurját, úgy hatalmas ágyú- vagy mennydörgésszerű hangot fogsz hallani. Mennél hosszabb a fejed köré vont spárga, annál erősebb lesz a hang s szinte látod az ágyukat és az ágyugolyókat a szobában.

Rákóczi lovának kitörött a lába.

Ez a ritka betűjáték a trencsényi csatavesztés emléke s nem lehetetlen, hogy a csúfolódó labancok csinálták. Ama szerencsétlen napon (1708 aug. 3.) Rákóczi lova csakugyan kitörte a lábát árokugrás közben, nyakát szegte és maga alá temette a fejedelmet. A betű-, illetőleg szótagjáték különben abból áll, hogy sebesen kell ezt a mondatot következőképpen sillabizálni:

R, a	v, á	k, i
Rá	vá	ki
k, ó	ová	akki
kó	lová	nakki
ákó	ilová	ánakki
Rákó	czilová	vánakki
	óczilová	ovánakki
cz, i	kóczilová	lovánakki
czí	ákóczilová	ilovánakki
óczy	Rákóczilová	czilovánakki
kóczy		óczilovánakki
ákóczy	n, a, k	kóczilovánakki
Rákóczy	nak	ákóczilovánakki
	ának	Rákóczilovánakki
l, ó	vának	
lo	ovának	
ilo	lovának	
czilo	ilovának	
óczilo	czilovának	
kóczilo	óczilovának	
ákóczilo	kóczilovának	
Rákóczilo	ákóczilovának	
	Rákóczilovának	

És így tovább. Ez a játék különben beillik a régi sillabizáló olvasás csúfolásának is.

$$3 \times 2 = 4.$$

— Na gyerekek — mondta nagyapó — ti már mind tanultátok az egyszeregyet, hát mondjátok meg, mennyi háromszor kettő?

— Hat — felelte kórusban a gyerekhad.

— Nálatok hat? — kérdezte nagyapó.

— Hat az mindenkinél! — erősködtek a gyerekek.

— No, mindenkinél éppen nem! — mondta nagyapó. — Nálunk például $3 \times 2 = 4$.

— Nem lehet az!

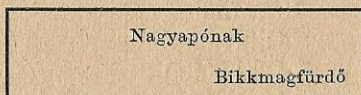
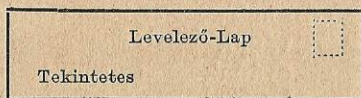
— Dehogyan nem. Csak figyeljeteK ide.

— Figyelünk.

— Adjatok ide egy ollót és egy darab papirost. A papiros lehet valami régi levelező-lap is.

A gyerekek ollót hoztak elő és Palkó egy régi levelezőlapot adott át nagyapónak, aki így szólt ekkor:

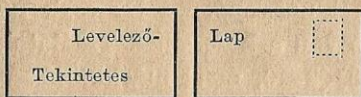
— Most kétfelé vágom a levelezőlapot. Ez: 1×2 .

— Ez annyi — mondták a gyerekek. — Ez egyszer kettő.

Nagyapó megcsattogtatta az ollót:

— Most kétfelé vágom a levelezőlap felső felét és ez: 2×2 .

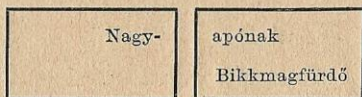

A gyerekek utána mondták:

— Ez kétszer kettő.

Megint csattogott egyet nagyapó kezében az olló:

— Most pedig ketté vágom a levelezőlap alsó felét és ez: 3×2 .

— Igen, ez háromszor kettő — ismételték a gyerekek.

— Na látjátok kis barátaim, — mondta nagyapó — háromszor kétfelé vágtam ezt a levelezőlapot és most számoljátok össze, hogy mennyi ez?

A gyerekek összeszámolták a részeket.

— Bizony ez négy! — mondták meglepetten.

— Hát úgy-e, hogy háromszor kettő: az négy?
— kacagott föl nagyapó. — De csak nálam és csak
akkor, ha olló van a kezemben. Tinálatok csak legyen
továbbra is: $3 \times 2 = 6$, mert máskülönben ... ötös lesz
belőle a bizonyítványotokban!

Közmondások.

Aki másnak vermet ás, maga esik bele.

Aki szelet vet, vihart arat.

A munka nemesít.

Ha a hegy nem megy Mohamedhez, Mohamed megy a hegyhez.

Igérni könnyű, megtartani nehéz.

Két kard egy hüvelyben meg nem fér.

Két urnak nem lehet szolgálni.

Ki mint vet, úgy arat.

Ki korán kel, aranyat lel.

Lassan járj, tovább érsz!

Nincsen rózsza tövis nélkül.

Székely támad, székely bánja.

Szemet szemért, fogat fogért.

Vak vezet világtalant.

Minden ember a maga bőrét viszi a vásárra.

Addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik.

A tojás is csak egyszer törik el.

Addig nyujtózjunk, ameddig a takaró ér.

Aki *a*-t mond, *b*-ét is kell mondania.
Amint veted ágyadat, úgy aluszod álmodat.
Jó bornak nem kell cégér.
Guba gubához, bunda bundához (illik).
Embert szaván, ökröt szarván (kell megfogni).
Ajándéklónak nem kell csikófogat nézni.
Két dudás nem fér meg egy csárdában.
Járt utat a járatlanért el ne hagyd.
A jó pap holtig tanul.
Szép szó nyeri meg a szeretetet.
Zabla nélkül a ló sohasem lesz jó.
Égre követ ne dobj, mert fejedre fordul.
Fűzfahegedűhöz nádvonó illendő.
Keserű a türés, édes a gyümölcse.
Nyelvében él a nemzet.

Ne nyesegetsd a fát, amelynek árnyékában nyugszol.

Madár repülésre, ember munkára született.
Szorgalom: gazdagság; henyélés: szegénység.
Jobb a száraz kenyér békével, mint a hizlalt borjú pörlekedéssel.

Ló is jobban üget hazafelé.
Semmit se szólj meggondolás nélkül.
Nem egy nap épült Budavára.
Hiába ott a kincs, ahol jó egészség nincs.
Nagy teher is könnyebb, ha sokan emelik.
Amit magad elvégezhetsz, ne bízd azt másra.
Jobb az elég, mint a sok.
Ott szakad a fonál, ahol leggyöngébb.
Nem zörög a haraszt, ha nem fúj a szél,

Holtig remél az ember.

Nincsen olyan szép virág, amely el nem hervad.

Ki sokat kíván, keveset nyer.

Ki nem dolgozik, ne is egyék.

Sok polyva közt egy szem búza: sok beszédnek
sok az alja.

Kiki maga szerencséjének kovácsa.

Ki mást szid, maga vétkezik.

Kinek mi szívében, megtetszik szemében.

Bölcs embernek bajos tudatlanok között szólani.

Cérnaszál nem hajókötel.

Bátornak nem kell biztatás.

A botnak két vége van.

A bölcsesség a legjobb útiköltség.

Mire mást nógatsz, magad tedd meg.

Szép vígasztaló-szó: betegnek orvosság.

Nyitott kapu, kedves vendég.

Többet ésszel, mint erővel.

Rossz tükrő a hizelkedés, hamisan mutat.

Henyélő gazdának álmos a bérese.

Ki nagyot ugrik, nagyot esik.

Mézből sem jó a sok.

Amint tanulsz, úgy veszed hasznát.

Minden folyó végre a tengerbe ömlik.

Kicsiből lesz a sok.

Szép ott adni, ahol senki sem kér.

Jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok.

Nincsen olyan hosszú nap, hogy estéje ne volna.

Könnyü rontani, de nehéz építeni.

Szántatlan földön gaz szokott teremni.

Alacsony kunyhóban is születik nagy ember.

Hallgatni arany, beszélni ezüst.

Becsüld meg a krajeárt, hogy forint legyen belőle.

Amilyen az ember, olyan a munkája.

Könnyü mást megítélni, de nehéz (az embernek)
magát megismerni.

Jobb kétszer kérdezni, mint egyszer hibázni.

Elrejtett kincsnek kevés a haszna.

Gondos kezek között még a morzsa sem vész el.

Mértékkel jó minden.

Ne nyiss annak kaput, mi az ajtón befér.

Ne rázd a fát, mely önként hullatja gyümölcsét.

Ki sokba fog, keveset végez.

A harag rossz tanácsadó.

Szalmatűznek a hamva is hitvány.

Gazda szeme hizlalja a jószágot.

Hasznos munkának nincsen fáradsága.

Sorsát senki ki nem kerüli.

Tükörnek a lehelet is árt.

Nem esik az alma messze a fájától.

Forrásánál legjobb a víz.

Amilyen az „Adjon Isten“, olyan a „Fogadj Isten“.

Ha a macska nincs otthon, cincognak az egerek.

Ne borulj a lábához, ha fejével szólhatsz.

Nincsen fény árnyék nélkül.

Ki sok nyúl után fut, egyet sem ér el.

Ha adsz, jó szívvel adj.

Ésszel indulj, okkal járj.

Egy szálfa nem erdő.

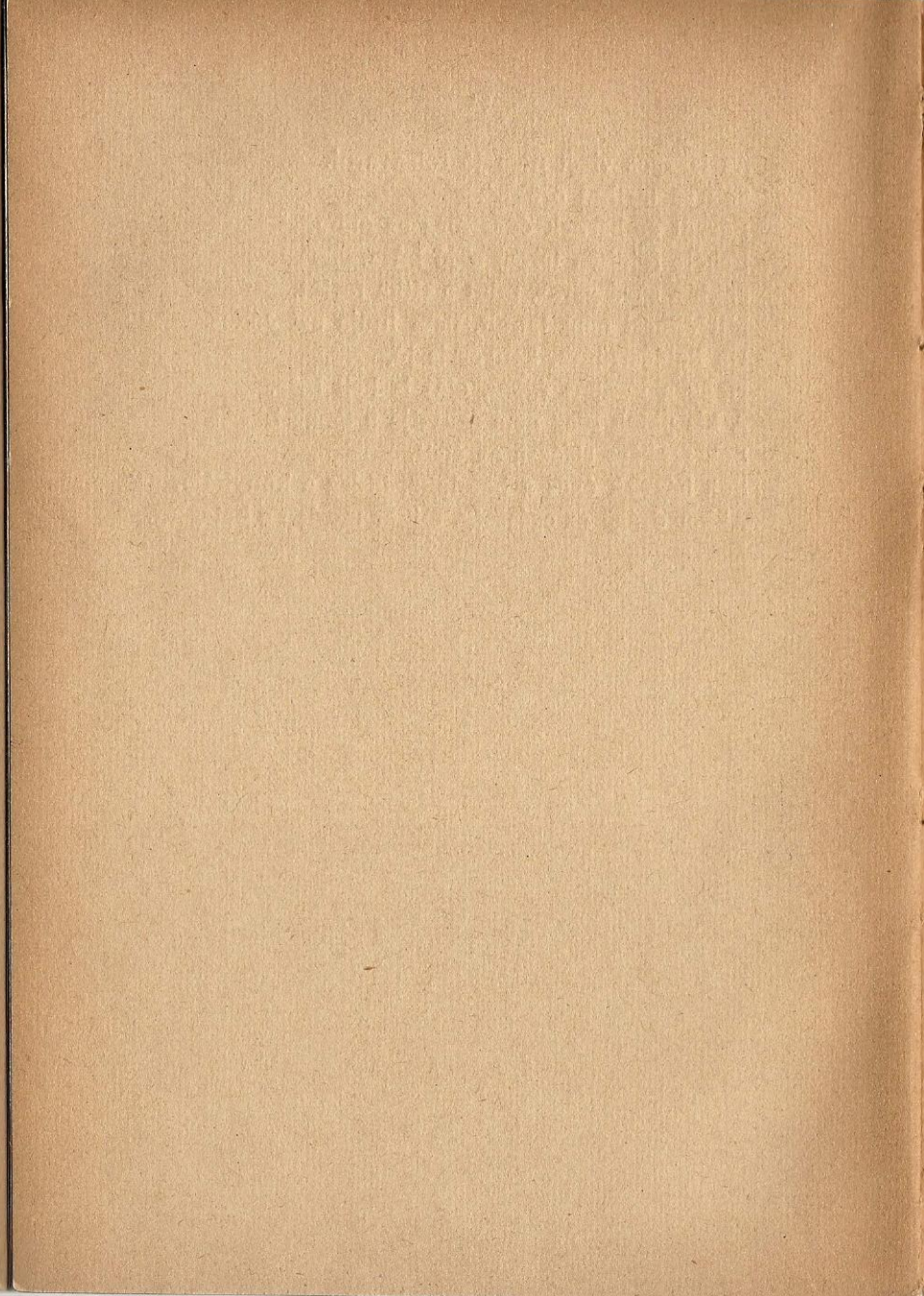
Nem bízzák a farkasra a bárányt.

Minden nehéz útat meggyőz az akarat.
Harag vége: bánat kezdete.
Pusztla malom nem sok hasznot hajt.
Nagy bánatban nehéz víg arcot mutatni.
Kicsiny a bors, de erős.
Amelyik kutya ugat, nem harap.
Senkisésem lehet bíró a maga ügyében.
Amint öntik a harangot, úgy szól.
Egy bolond százat csinál.
Ne szólj szám, nem fáj fejem.
Vak tyúk is talál szemet.
Ne ugrándozz árkon, nem esel beléje.
A baj sohasem jár egyedül.
Keserű babot is édessé tesz az éhség.
Szegény ember szándékát boldog isten bírja.
Nagy fának nagy az árnyéka.
Hiába fürdik a csóka, nem lesz hattyú belőle.
Kutyára nem bíznak szalonnát.
Kéretlen ajándék a legkedvesebb.
Végén csattan az ostor.
Ha kutyával játszol, bot legyen kezedben.
Erő, munka sokat győz.
Az éhség a legjobb szakács.
Eső után késő a köpönyeg.
Álló idő szelet vár.
Akkor felelj, mikor kérdeznek.
Akkor sem hisznek a hazugnak, mikor igazat
mond.
Egy bolond kútba veti a követ, száz okos se
húzza ki. (Egy bolond százat csinál.)

Rossz szomszédság török átok.
Ritka vetésnek szegény az aratása.
Kevésből is sokat ért az okos.
Sok lúd disznót győz.
A szegényt az ág is húzza.
Ki sokat ígér, keveset ad.
Terem a baj, ha nem vetik is.
Addig verd a vasat, amíg meleg.
Alvó róka nem fog csirkét.
Türelem rózsát terem.
Ha a tüzet szereted, a füstjét is szenvedd.
Halat szálfka nélkül, embert hiba nélkül nem találasz.

Ha lúd, legyen kövér.
Jobb félni, mint megijedni.
Ki dolgozni nem szeret, nem érdemel kenyeret.
Jó tanács aranyat ér.
Kis szikrából támad a nagy tűz.
Jó lónak nem kell ostor.
Kis ember is vethet nagy árnyékot.
Aki várni tud, sokat tud.
Ha megittad a tejet, idd meg a savóját is.
Nem hosszú a nap, kinek sok a dolga.
Hol isten őriz, pókháló is kővár.
Más kárán tanul az okos.
Okos embernek mindenhol van kelete.
Aranyon nem fog a rozsda.
Jobb a jó hír a nagy gazdagságnál.
Legjobb az egyenes út.
Kent kerék könnyen szokott menni.

Az iszapos vizet nem jó fölzavarni.
Sok se tarthat örökké.
Fáradt embernek édes méz az álma.
Fekete földben terem a jó búza.
Jobb a sűrű garas, mint a ritka forint.
Mit Jancsi nem tanult, nem tudja azt János.
Ha kalács nincs, kenyér is jó.
Hogy a lámpás égjen, olaj is kell bele.
A kis patak meg nem árasztja a tengert.
Sok szakács elsózza az ételt.
Sok háznak ékes a homloka, hideg a konyhája.
Akkor drága az egészség, mikor meglep a betegség.

TARTALOM.

	Oldal
<i>Játékok:</i>	
Kiolvasó	5
Csipi-csóka	6
Erre csörög a dió	6
Ispiláng	7
Aranykapu játék	8
Levegő, víz, föld, tűz	9
Egeres	10
Kecskés játék	10
Kint a bárány, bent a farkas	11
Libásdi	12
Gyűrűsdi	14
Hol a szita?	16
Hogy a kakas?	17
Elvesztettem zsebkendőmet	18
Beültettem kis kertemet	19
Láncjáték	20
Hidasmester	21
Hidacska	22
Kakas és réce	22
Bigejáték	23
Dólé	27
Utazósdí	29

	Oldal
Gombozás	30
Fittyezés	30
Ticcsezés	31
Brugattyú	31
Motolálás	32
Labda-játékok	33
Játékok a szobában	39
<i>Találós mesék</i>	46
<i>Tréfák:</i>	
A halastó	55
Papir-pohár	59
Ugráló vízcseppek	62
Kié legyen a krajeár?	64
Játék fogpiszkálóval	68
Ki töri el a fazekat?	68
Titkos írás	71
Sebes mondókák	72
Ellenkező mozgás	75
A betűjátsszók	76
Árnyképek	77
Hogyan lehet arcképet csinálni?	79
Ágyúzás és dörgés a szobában	80
Rákóczi lovának kitörött a lába	81
$3 \times 2 = 4$	82
<i>Közmondások</i>	85

